

บทที่ 7

สังคมวิทยาการศึกษา

บรรพต วีระสัย

1. ความทั่วไป

สังคมวิทยาเป็นศาสตร์ที่มีข้อบ่งชี้กว้างมากสมกับผู้ที่ตั้งศัพท์ “สังคมวิทยา” ในภาษาฝรั่งเศส¹ เป็นคนแรกคือ ออแกสต์ คองท์ (Auguste Comte) ให้ฉายาว่า เป็น “ราชินีแห่งศาสตร์” (**Queen of the sciences**) ตามทัศนะของคองท์ บรรดาศาสตร์ทางทฤษฎีทั้งหลาย² มีการจัดลำดับชั้นสูงต่ำและสังคมวิทยาอยู่เหนืออื่นๆ คือ เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญมากสาขาหนึ่ง และในขณะเดียวกันเป็นเสมือนศรีผู้สูงศักดิ์ที่มีบุตรธิดามาก คือ มีสาขาก่อตั้งกระจายไปตามที่ต่างๆ เป็นจำนวนมาก ตัวอย่างได้แก่ สังคมวิทยาการศาสนา สังคมวิทยาการเมือง สังคมวิทยาการแพทย์ สังคมวิทยาการนั้นทนาการ สังคมวิทยาการอาชีพ สังคมวิทยานคร สังคมวิทยาชนบท สังคมวิทยาพัฒนาการ ฯลฯ

สำหรับสังคมวิทยาทางการศึกษาเป็นสาขานึงที่น่าสนใจ เพราะเกี่ยวพันกับนักศึกษาทุกคนและกับคนทั่วไป

สังคมวิทยาทางการศึกษามีสาระสำคัญ 4 ประการ³ ได้แก่

- (1) ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับสังคม
- (2) สถาบันต่างๆ ทางการศึกษา
- (3) การจัดองค์กรทางการศึกษา (educational organizations)
- (4) การศึกษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันอื่นๆ

¹ ศัพท์นี้เริ่มใช้ครั้งแรกโดยออแกสต์ คองท์ ในปี ค.ศ. 1830 และปรากฏในภาษาอังกฤษในปี ค.ศ. 1843 โดยคูณ Raymond Williams, *Key Words* (London : Fontana, 1983), p. 295.

² G.Duncan Mitchell (ed.), *A Dictionary of Sociology* (London : Routledge and Kegan Paul, 1970), p. 37.

³ Robert E.L. Faris, (ed.), *Handbook of Modern Sociology* (Chicago : Rand McNally, 1966), pp. 734-735.

2. ความสำคัญของการศึกษา

การศึกษามีคุณค่าเฉพาะตัวในฐานะเป็นศาสตร์และยังมีความสำคัญต่อตัวผู้มีการศึกษา เองและต่อชุมชน ทางพุทธศาสนาถือว่าความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ พระพุทธองค์ทรงถือว่า อวิชชา (ความไม่รู้) เป็นต้นเหตุแห่งวัฏฐัสงสารอันเป็นการเวียนว่ายตายเกิดในห่วงแห่งทุกข์ วัฏฐัสงสารจะสิ้นสุดก็ต่อเมื่อพ้นจากอวิชชาอันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งกระบวนการอันเกี่ยวเนื่องเป็นลูกโซ่ที่เรียกว่า “ปัจจังสนูปนา” (การที่สิ่งทั้งหลาย ออาศัยซึ่งกันและกัน) การศึกษาในเชิงพุทธศาสนา คือการให้พ้นอวิชชาเพื่อชีวิตจะได้ล่วงพ้นการเวียนว่ายตายเกิด²

ในโลกตะวันตกอาริสโตเตลล์ (384-322 ก่อน ค.ศ.) ประณีตกรีกโบราณได้กล่าวไว้ว่า³ “การให้การศึกษาแก่เยาวชนมีผลกระทำต่อชาติกรรม (ความเจริญและความเสื่อม) แห่งอาณาจักร”

ในยุคต่อมาประณีตอังกฤษชื่อ ฟรานซิส เบคอน (1561-1626) ได้กล่าวไว้ว่า ณ ที่ต่าง ๆ กันว่าความรู้คืออำนาจ⁴ และอีกแห่งหนึ่งฟรานซิส เบคอน กล่าวว่า ความรู้และอำนาจของมนุษย์เป็นของอย่างเดียวกัน⁵

3. การศึกษาในกรีกโบราณ

ในอารยธรรมกรีกโบราณ การศึกษาผูกพันกับคุณธรรม (ภาษากรีก เรียกว่า paedeia ศัพท์ที่ใช้การศึกษาในภาษากรีก คือการเตรียมตัวให้เป็นผู้ใหญ่ คำว่าการศึกษาในภาษากรีกหมายถึงการเรียนคุณธรรม เพื่อที่จะทำให้เป็นคนที่ต้องประสงค์อย่างจริงจังอันที่จะเป็นผลเมื่อที่สมบูรณ์ คือ รู้ว่าควรจะปักครองอย่างไร และรับการปักครองอย่างไรจึงจะเป็นไปตามพื้นฐาน

¹ พระราชธรรมนี้; พุทธธรรม ฉบับปรุงปรับเปลี่ยน (กรุงเทพฯ : คณธรรมธรรม, 2525 : หน้า 79-150) ปัจจยการหรืออาการที่สิ่งทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่กันเริ่มตั้งแต่อวิชชา ก่อให้เกิดสังขาร วิญญาณ ฯลฯ ไปเรื่อย ๆ จนถึงภพ ชีวิต ถึงชาติ ถึงชาติถึงชาติ

² เปรียบชีวิต พัฒนาแห่งมนกับอยู่ในโ�พะสงสาร หรือห่วงมหรณพ คืออธิบายที่เข้าใจง่ายมีใน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, ห้องมหรณพ. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้าการพิมพ์, 2512

³ Aristotle : Quoted by Diogene Laertius, cf. George Seides, comp. *The Great Quotations*. New York, Simon and Schuster, Pocket Book, 1967.

⁴ “Nam et ipsa scientia potestas est” (knowledge itself is power) in Religious Meditations : of Heresies

⁵ Knowledge and human power are synonymous.

แห่งความยุติธรรม¹ โดยสรุปคือการมีการศึกษาในทัศนะกรีกโบราณ หมายถึงการเป็นคนดี และเป็นผลเมื่อองค์

ในสมัยที่อารยธรรมกรีกรุ่งเรืองที่สุดประมาณ 25 ศตวรรษมาแล้วนั้นมี “ไตรเมธี” หรือ “สามทักษะผู้ทรงปัญญา” (triumvirate) คือ ชอโคคราเตส (Socrates) เพลโต (Plato) และ อาริสโตเตล (Aristotle) เพลโตเป็นศิษย์ของคราเตสเป็นอาจารย์ใหญ่ โดยมีเพลโตเป็นศิษย์ ต่อมาเพลโตมีศิษย์ที่มีชื่อเสียงมากคือ อาริสโตเตลท่านผู้นี้กล่าวว่าการศึกษาเป็นเรื่องของการฝึกฝนร่างกาย ความคิด และการสร้างอุปนิสัย ทั้งนี้เพื่อสร้างพลเมืองดี ส่วนเป้าหมายสูงสุด หรืออุดมคติของการศึกษาตามความเห็นของอาริสโตเตลคือการเตรียมบุคคลให้รู้จักหาความสุข อย่างถูกต้อง กล่าวคือการเข้าถึงปัญญาอันเป็นพิพิธ²

นักปรัชญาชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียงในยุคปัจจุบัน หรือยุคร่วมสมัยเช่นเบอร์รันด์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell, 1872-1969) มีความเห็นว่า การศึกษาควรมีจุดหมายเพื่อให้เกิดบุคลิกภาพ ที่พึงปรารถนาสามประการ ได้แก่ พลัง (Vitality) บริถิ (Courage) ศุภุมสัปัญญา (Sensitivity) และปัญญา (Intelligence)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับสังคม

ประเด็นนี้ก็ว้างกว้างมากที่สุด คือ ความเกี่ยวพันระหว่าง 1) การศึกษากับ 2) โครงสร้างของสังคมภายนอก

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับหน่วยหรือมิติต่าง ๆ ของสังคม

ความสัมพันธ์มีนานาประการ ซึ่งอาจระบุเป็นข้อ ๆ ดังนี้

- (1) การศึกษากับเศรษฐกิจ
- (2) การศึกษากับการเมือง
- (3) การศึกษากับวัฒนธรรม

¹ ส. ศิรรักษ์ “อุดมคติทางการศึกษาของไทย” ในวรรณไวทยากร : การศึกษา (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524) หน้า 30

² ส. ศิรรักษ์, เพลงอ้าง, หน้า 31 อ้าง ผู้สนับสนุนจากค้นคว้าเพิ่มเติม ทัศนะของเพลโตและอาริสโตเตลได้ใน
a. William Ebenstein, Great Political Thinkers, Plato to the Present (Calcutta ; Oxford and Ibh. 1960), pp. 1-108
b. Ernest Barker, trans. The Politics of Aristotle (New York; Oxford University Press, 1968), pp. 311-352.

³ ส. ศิรรักษ์, อ้างແລ້ວ, หน้า 38 จากหนังสือของรัสเซลล์ ชื่อ on Education.

(4) การศึกษาภัณฑ์ชั้น (classes)

- (5) การศึกษาภัณฑ์กลุ่มเชื้อชาติและศาสนา (ethnic groups)
- (6) การศึกษาภัณฑ์การเรียนรู้ของเยาวชนโดยผ่านครอบครัว ชุมชน เพื่อนบ้านและผู้มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน (peer group)

4.2 ความสัมพันธ์เป็นแบบยุคโลวี่

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาภัณฑ์สังคมภายนอกดังได้ระบุเป็นข้อ ๆ ไว้ข้างต้น มิใช่เป็นแบบ “เอกวิถี” (one-way) แต่เป็นแบบ “ทวิวิถี” หรือ “ยุคโลวี่” (two-way traffic) ซึ่งอาจเรียนรู้ “การจราจรสองทาง” หรือ “การจราจรสวนกัน” ทั้งนี้ เพราะ 1) การศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดสภาพและกระบวนการของสังคมภายนอก และ 2) สังคมภายนอกมีบทบาทสำคัญในการกำหนดสภาพและความเป็นไปในวงการศึกษา

4.3 การศึกษาเพิ่มมีสภาพเป็นสถาบันในตนเอง

แต่เดิมนั้นการศึกษาไม่ได้ถูกแยกออกจากเป็นสถาบัน (institution) เนื่องจาก ทั้งนี้ เพราะในสมัยก่อนนับเป็นเวลาหลายร้อยหรือแม้พันปีมาแล้ว การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตครอบครัวหรือของศาสนา หมายความว่า การเรียนการสอนอยู่ในครอบแห่งชีวิตครอบครัวและชีวิตทางศาสนา พ่อแม่มีบทบาทเป็นครู และพระสงฆ์หรือนักบวชก็ทำหน้าที่สอนวิชาการต่าง ๆ ด้วย

โดยที่มีเนื้อที่จำกัดจะยกตัวอย่างเพียง เช่น ความสัมพันธ์แห่ง 1) การศึกษาภัณฑ์เศรษฐกิจ และ 2) การศึกษาภัณฑ์การเมือง

5. การศึกษาภัณฑ์การเศรษฐกิจ

การศึกษามีความสัมพันธ์กับเรื่องทางเศรษฐกิจของสังคมมนุษย์ เพราะต่างก็เป็นมิติหรือแบ่งมุม (dimension) หนึ่ง

5.1 การศึกษาในยุคเกษตรกรรม

ในการเศรษฐกิจสมัยที่เป็นสังคมเกษตรกรรมจำเป็นต้องอาศัยผู้มีพื้นความรู้ที่แตกต่างจากการเศรษฐกิจในยุคอาชีวกรรม การศึกษาในยุคเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมไม่มีความจำเป็นต้องใช้ผู้มีการศึกษามาก การศึกษาภาคบังคับก็ไม่จำเป็นต้องใช้เวลาหลายปี ดังที่ทราบกันทั่วไปว่าระดับเพียงประมาณศึกษาปีที่ 4 ก็เพียงพอแล้ว

5.2 ยุคอาชีวกรรม

เกษตรกรรมยังมีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์ แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมเข้า

สูญคุณภาพกรรม การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของโลกเรียกว่า “การปฏิวัติอุตสาหกรรม”¹ ซึ่งเกิดขึ้นประมาณเดือน 200 ปีมาแล้ว มีการใช้ระบบโรงงาน คุณงานต้องมีการศึกษามากขึ้น การรับคนเข้าทำงานต้องผ่านการทดสอบ

5.3 ยุคดั้งเดิมบริการ

ต่อมาภายหลังมหัสดรัมโลกครั้งที่ 2 คือเมื่อประมาณ 40 ปีมาแล้ว เศรษฐกิจโลกได้เปลี่ยนรูปไปอีก เมื่อการผลิตในทางอุตสาหกรรมมิ่มตัวและการผลิตเครื่องบินและอุปโภคสามารถกระทำได้เต็มที่แล้ว ได้เกิดเศรษฐกิจที่เน้นหนักไปในทาง “การบริการ” หรือ “อุตสาหกรรมบริการ” (service industry) นั้น ผลก็คือมีความจำเป็นในการให้ประชาชนมี การศึกษาที่สูงขึ้นกว่าเดิมยิ่งมีมากขึ้น

ก. คุณงานประเทกคือเสื้อขาว

การประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ในเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมบริการ คือการเป็น “ชนชั้นกลาง” ระดับที่เรียกว่าเป็นผู้ใช้ “คอเสื้อขาว” (White collar workers) ชนชั้นของผู้ทำงานในยุคดั้งเดิมบริการแตกต่างจากยุคดั้งเดิมแบบผลิต (manufacturing industry) ซึ่งคนจำนวนมากมีลักษณะเป็น “กรรมกร” หรือผู้ใช้แรงงานบางครั้งเรียกันว่าเป็น “ผู้ทำงาน คอเสื้อสีน้ำเงิน” (Blue collar workers) อันหมายถึงการแต่งตัวที่ไม่ต้องเข้ารูปแบบนัก และใส่เสื้อประเทกที่ดูเปรอะเปื้อนได้ง่าย

ข. การศึกษาสำหรับอาชีพใหม่ ๆ

ในยุคดั้งเดิมบริการมีความจำเป็นที่จะให้มีการศึกษาที่ค่อนข้างสูง สำหรับ คนทั่วไปเพื่อเป็นผู้ทำงาน “คอเสื้อสีขาว” เช่น ในการทำบัญชีในการตรวจสอบบัญชี ใน การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย และในการใช้เครื่องจักรกลสมัยใหม่ต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่อง “สมองกล” หรือ “เครื่องจักรคำนวณ” (computers)

ก. การศึกษาแบบใหม่ๆ

การค้นคว้าวิจัยถือว่าสำคัญยิ่งในเศรษฐกิจยุคโรงงาน เพราะมีการแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา หากบริษัทใดหรือหน่วยงานใดล้าหลังย่อมนำไปสู่การล้มเหลวทางด้านธุรกิจและ กิจการต่าง ๆ

¹ คำว่า “การปฏิวัติอุตสาหกรรม” เป็นศัพท์ที่ใช้ครั้งแรกในภาษาอังกฤษโดยนักประวัติศาสตร์นามอุโนนช ชื่อ อาร์โนลด์ ทอยนบี (Arnold Toynbee) ในปี ค.ศ. 1881. เป็นเรื่องที่ไม่มีอยู่ว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมเริ่มปีอะไร แต่มัก จะระบุว่าเป็นปี 1827 สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางวิธีการผลิต แต่หากมองในแง่ของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบสัมภพถ้วน มีขึ้น ประมาณ 150 ปีมาแล้ว คือในทศวรรษ 1830-1839. โปรดดู Raymond Williams, op.cit., p. 166.

ความสามารถในการค้นคว้าวิจัยข้อมูลกับการได้รับการศึกษาในระดับสูงและมีความจำเป็นที่จะต้องให้มีการพัฒนาเกิดขึ้นด้วย

ตัวอย่างที่เห็นชัด คือ ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารูปแบบนาฬิกา กล้องถ่ายรูป วิทยุ ฯลฯ เพื่อให้สามารถขยายได้จำนวนมาก รูปแบบใหม่ ๆ ปรากฏขึ้น เช่น นาฬิกาที่สามารถเป็นเครื่องคำนวณได้พร้อมกับการบอกเวลา

6. การศึกษาภัยการเมือง

การเมืองมีอิทธิพลต่อความเป็นไปในวงการศึกษา และการศึกษาก็มีบทบาทต่อเรื่องราวทางการเมือง สำหรับคำว่า “การเมือง” นั้นให้เข้าใจง่าย ๆ ว่าเป็นเรื่องของ “อำนาจ” เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสภาวะแห่งการเป็น “สาธารณะ” (public)¹

จะยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาภัยการเมืองดังต่อไปนี้

6.1 กรณีประเทศเยอรมันยุค อดีอลฟ์ 希特เลอร์

ในยุคที่เผด็จการ faschist (fascist) โดย พรรคนาซี (Nazi) ของอิตเลอร์กำลังเพื่องอยู่ในสมัยประมาณคริสต์ทศวรรษที่สองนั้น ได้มีการบังคับให้มีการสังสอนว่า สติปัญญาของคนเชื้อชาติต่าง ๆ กันนั้นสูงต่ำแตกต่างกันมากและรู้บาลบังคับให้ยกย่องผู้มีเชื้อสาย “อาryan” (Aryan) คือหมายถึงคน “อาryan” ซึ่งมีผิวขาวที่ไม่ใช่ชาว สำหรับคนชาติอื่น ๆ นั้นมีการปลูกฝังว่าด้อยกว่าทางสติปัญญา ไม่ว่าจะเป็นผิวเหลือง ผิวแดง หรือผิวดำก็ตาม

การบังคับทางการเมืองเพื่อให้มีการ “เลือกปฏิบัติ” (discriminate) ต่อผู้มีเชื้อสายขาวเป็นส่วนหนึ่งของ “ลัทธิต่อต้านยิว” หรือ “คนเชื้อสาย เยอรมัน” เรียกันว่า “antisemitism”

ผลของนโยบายและมาตรการทางการเมืองในยุค希ตเลอร์ นี้ก็คือเกิดการ屠戮กรรมแก่คนเยอรมันเชื้อสายยิวอย่างที่เป็นประกายการณ์ “holocaust” กล่าวคือคนเชื้อสายยิวถูกสังหารหมู่เป็นจำนวนมาก 10 ล้านคน และผู้ที่พ่อจะหนีมาได้ก็อพยพมาตั้งรกรากในประเทศอื่น ตัวอย่างได้แก่ อัลเบอร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ผู้ค้นพบทฤษฎี สัมพัทธภาพ (theory of relativity) อันสามารถผลิตระเบิดปรมาณูขึ้นมาใช้ในมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้

คนที่มีความรู้ความสามารถ เช่น ไอน์สไตน์ที่หลบหนีมาจากเยอรมันยุคfaschist มีเป็นจำนวนไม่ใช่น้อย และช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยซึ่งบังคับด้วยความรู้ความสามารถสูง เช่น สหรัฐอเมริกาได้รับประโยชน์อย่างมาก คือ สหรัฐอเมริกาเป็นฝ่าย “ได้ประโยชน์จากมันเอง”

¹ ดูค่าอัตราดอกเบี้ยทั่วไปทั่วไปใน บรรพต วีระลัย และคณะ. ภูมิศาสตร์ทั่วไป (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528), หน้า 13-17.

หรือ “สมองรับ” (brain gain) ในขณะที่ฝ่ายเยอรมันเป็นฝ่ายสูญเสีย คือเป็นฝ่าย “สมองล่อง” หรือ “สมองไหล” (brain drain)

6.2 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา

ก่อนปี พ.ศ. 2500 คนอเมริกันมีความภาคภูมิใจ เพราะเชื่อมั่นว่าความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของตนเหนือกว่าชาติอื่น ๆ ทั่วโลก และมีการออกกฎหมายห้ามครึ่งโครນว่าสหัสกรุงเมริกาจะปล่อย “ดาวเทียม” (artificial satellite) ดวงแรกออกจากไปนอกพิภพได้เป็นชาติแรก แต่การณ์กลับปรากฏว่าในปลายปี พ.ศ. 2500 ได้เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้คนอเมริกันตื่นตระหนก เพราะสหภาพโซเวียตสามารถส่งดาวเทียม (เรียกเป็นภาษาชาวรัสเซียว่า “สปุต尼克” Sputnik) ขึ้นไปโคจรรอบโลกได้เป็นชาติแรก

การที่สหภาพโซเวียตประสบผลสำเร็จครั้งนี้ทำให้รัฐบาลอเมริกันรู้สึกเสียเกียรติภูมิในวงการเมืองระหว่างประเทศ และมุ่งความสนใจไปที่ระบบการศึกษาฯ ระบบและวิธีการทางการศึกษาของสหัสกรุงเมริกา ดังนั้น จึงได้มีการตั้นตัวอย่างขนาดใหญ่ในวงการศึกษาประชาชาติ ดไวท์ ดี. ไอเซน豪ว์ (Dwight D. Eisenhower) ได้สั่งการให้มีการหาทางปรับปรุงการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลต่อจากนั้น คือ การปรับปรุงหลักสูตรระดับมัธยมและระดับอื่น ๆ เพื่อให้การศึกษาทางด้านนั้นเข้มข้นกว่าเดิม โดยตัดวิชาบางวิชาที่ไม่จำเป็นในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย เช่น วิชาที่ว่าด้วยการลีลาศออกไป

6.3 กรณีประเทศไทย

มาเลเซียมีลักษณะเป็น “พหุสังคม” (plural society) คือ มีคนหลายเชื้อชาติ ซึ่งมีจำนวนมากอยู่รวมกัน ได้แก่ การมีคนมาเลย์ประมาณร้อยละ 50 มีคนเชื้อสายจีนประมาณร้อยละ 37 คนเชื้อสายพมิพและเชื้อสายไทยอีกจำนวนหนึ่ง โดยที่รัฐบาลมาเลเซียประกอบด้วยผู้นำที่เกรงว่าคนเชื้อสายมาเลย์จะเสียเปรียบคนเชื้อสายอื่น ๆ จึงได้มีการออกกฎหมายนานาประการที่ให้โอกาสกับคนเชื้อสายมาเลย์ว่าเป็น “ภูมิบุตร” (Bumiputra) ซึ่งแปลตามตัวว่า บุตรของแผ่นดิน ที่เกี่ยวกับการศึกษาที่คือผู้ที่ไม่ใช่ “ภูมิบุตร” มีโอกาสหน่อยกว่า เช่น การให้สิทธิเข้าเรียนมหาวิทยาลัยน้อยมากต่อประมาณร้อยละ 5 เท่านั้น และแม้เอกชนจะจัดตั้งสถาบันการศึกษาเองรัฐบาลก็ไม่ยอมอนุญาต ตัวอย่างคือการที่เอกชนโดยเฉพาะกลุ่มคนเชื้อสายจีนที่ประสงค์จะให้รัฐบาลอนุญาตให้จัดตั้งวิทยาลัยเอกชนชื่อ “เมอร์เดก้า” (Merdeka) ขึ้นแต่รัฐบาลยังไม่อนุญาต

7. สถาบันการศึกษา

สังคมวิทยาการศึกษาให้ความสนใจกับสถาบันที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ กัน คือระดับ

- (1) ประถมศึกษา
- (2) มัธยมศึกษา
- (3) อุดมศึกษา

สังคมสมัยใหม่ได้เพิ่มความสำคัญของการเรียนการสอนมาก กล่าวคือ ในอดีตกาลที่ผ่านมาหลายร้อยปีมาแล้ว การเรียนการสอนจำกัดอยู่ภายในบ้านหรือในสถาบันทางศาสนาจะเห็นได้ว่าไม่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้นที่รักและพระมีบทบาททางการศึกษามาก ในยุโรปสมัย古กลางและหลังจากนั้น นักบวชของศาสนาคริสต์ก็มีบทบาทในทางการให้การศึกษา

ต่อมาเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงมากขึ้น การศึกษาได้แยกออกจากเป็นส่วนหรือหน่วยพิเศษเฉพาะ (specialized sector) คือมีสถาบันเพื่อการศึกษาโดยตรงและมีบุคลากรเพื่อวัตถุประสงค์ ดังกล่าวโดยตรง คือมีการจัดหลักสูตร มีการฝึกฝนครูผู้สอน การมีตัวราชโองการได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการในทางกฎหมายหรือโดยสถาบันการเมืองการปกครองและสถาบันอื่น ๆ (เช่น ด้วยการยอมรับค่าของประกาศนียบัตรในการสมัครงาน)

สถาบันการศึกษาได้ขยายมากขึ้นทั่วไปและจำนวนสถาบันจำนวนปีที่เพิ่มขึ้นหมายความว่า เริ่มเรียนเมื่ออายุยังน้อยลง เช่น เริ่มให้เด็กเข้าเรียนอนุบาล (kindergarten-ภาษาเยอรมันซึ่งแปลตามตัวว่า “สวนเด็ก”) ตั้งแต่อายุเพียง 3-4 ขวบ และการเรียนระดับอุดมศึกษา ได้ใช้เวลามากขึ้นเพราะขยายจนถึงระดับปริญญาเอก (ซึ่งเรียกชื่อต่าง ๆ กัน เช่น Doctor of Philosophy (Ph.D.) ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา หรือ Docteur d' état ในประเทศฝรั่งเศส) ซึ่งกว่าจะเรียนจบก็อายุใกล้ 30 ปี เป็นต้น

ในแห่งของจำนวนสถาบันได้ขยายเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมมาก โดยเฉพาะในระดับประถมและมัธยมศึกษา ได้ขยายตัวมากในช่วงที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สำหรับทางด้านอุดมศึกษานั้น ในบางประเทศมีจำนวนนักศึกษาอย่างมหาศาล อัตราส่วนของนักศึกษาต่อประชากรที่มากที่สุด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา คือมีนักศึกษาถึงประมาณร้อยละ 6 สหรัฐอเมริกา มีประชากรประมาณ 237 ล้านคน แต่มีนักศึกษาตามสถาบันอุดมศึกษามากกว่า 3,100 แห่งรวมกันแล้ว ถึง 13 ล้านคนเศษ

สำหรับอัตราส่วนของนักศึกษาของไทยต่อประชากรนั้น นับว่าสูงพocom หากเทียบกับของประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือ พลเมืองญี่ปุ่นมีประมาณ 122 ล้านคน และมีนักศึกษาประมาณ 2,000,000 คนเช่น¹ กรณ์ของไทยนั้น สถาบันอุดมศึกษาตามค่าจ้าดความ คือที่มีการสอนสูงกว่าระดับมัธยมปลาย เป็นจำนวนมากกว่า 200 แห่ง และหากนับเฉพาะมหาวิทยาลัยของรัฐมี 16 แห่ง มีสถาบันเอกชน 23 แห่ง (ในปี พ.ศ. 2530) โดยมีระดับมหาวิทยาลัยเอกชน 5 แห่ง

อนึ่งในประเทศไทยยังมีวิทยาลัยสองชั้น วิทยาลัยทางการทหาร เช่น จปร. วิทยาลัยตำรวจนและวิทยาลัยอาชีวศึกษา และอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งรวมนักศึกษาเข้าด้วยกันแล้วมีมากกว่า 1,000,000 คน หากคิดเป็นอัตราส่วนก็จะได้ร้อยละเท่า ๆ กับของญี่ปุ่น คือ ประมาณร้อยละ 2 ของประชากรทั้งประเทศ

ในกรณีประเทศไทยนั้น ควรทราบว่าในระยะเวลาประมาณ 1 ช่วงแห่งวัย (หรือ 1 generation ซึ่งถือว่าเป็นเวลา 25-30 ปี โดยถือว่าเป็นช่วงอายุเฉลี่ยที่บุคคลมีครอบครัวมีบุตรรثิตา เป็นครอบครัวใหม่) ที่ผ่านมานั้นมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางด้านอุดมศึกษาอย่างน้อย 2 ประการ คือ

(1) ประการแรก คือ การขยายมหาวิทยาลัยสู่ภูมิภาคโดยเปิดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ขึ้นเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2507 คือเกือบ 25 ปีมาแล้ว

(2) ประการที่สอง คือการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น ด้วยการสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหงในปี พ.ศ. 2514 ขึ้นคือเมื่อประมาณ 16 ปีมาแล้ว และมีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนประมาณ 37,000 คน ในปี พ.ศ. 2527 มีนักศึกษาในทะเบียน (คือรักษาสถานภาพไว้ แม้จะไม่ได้ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนนั้น ๆ) เป็นจำนวนเกินกว่า 500,000 คน²

อนึ่ง การส่งเสริมทางด้านอุดมศึกษานั้น เป็นนโยบายของบางประเทศเท่านั้น บางประเทศ เช่น สิงคโปร์ ไม่ได้ให้ความสำคัญทางการศึกษาระดับอุดมศึกษามาก หากเปรียบเทียบกับไทย สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น

¹Ministry of Education, Science and Culture, Government of Japan, *Education in Japan*, 1982 (Tokyo, 1982), p. 23 ระบุว่ามีนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ 1,822,117 คน และมีนักศึกษาในวิทยาลัยชุมชนอีกประมาณ 400,000 คน

²เกี่ยวกับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักศึกษาใน Banphot Virasai "Ramkhamhaeng University : A Case in Institution Building", Political Research and Development Center, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, 1984.

8. การจัดองค์กรทางการศึกษา

8.1 นิรูปแบบและวิธีการจัดตั้ง ๆ กัน การจัดองค์กรทางการศึกษา หมายถึง การจัดเป็นโรงเรียนและโรงเรียนแยกประเภทออกเป็นแบบต่าง ๆ กัน เช่น แบบที่มุ่งเข้าสู่มหาวิทยาลัย หรือแบบที่มุ่งเข้าสู่การประกอบอาชีพหลังจากเรียนจบแล้ว (บางครั้งเรียกว่า terminal programs คือเรียนจบในตัวของมันเอง โดยไม่ต้องมีการเรียนต่อ)

โรงเรียนและสถาบันการศึกษาอื่น ๆ มีลักษณะเป็นองค์การ “อย่างเป็นทางการ” หรือ “รูปนัย” (formal organization) การจัดองค์การแตกต่างกันไปแล้วแต่ว่าจะเป็นประเทศใดในกรณีของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเป็น “เอกรัฐ” (unitary state) ระบบการศึกษาขึ้นอยู่กับรัฐบาลกลางเป็นส่วนใหญ่ เพราะในกรณีที่ประเทศที่เป็นสหพันธรัฐ เช่น สหรัฐอเมริกา และอสเตรเลีย การจัดการศึกษาก็ผิดแบ่งออกไปโดยให้มีรัฐและรัฐบาลระดับท้องถิ่นรับ “ปลัดการ”

8.2 การเข้าสู่ความเชี่ยวชาญหรือหน้าที่เฉพาะ

มีแนวโน้มทางการจัดการทางการศึกษาที่นำสันใจอย่างหนึ่ง คือการที่แต่เดิมนั้นผู้ที่เป็นครูจะต้องเอาใจใส่ในตัวผู้เป็นศิษย์ในพฤติกรรมอื่น ๆ นอกห้องเรียนด้วย ปัจจุบันแนวโน้มเป็นทาง “การไปสู่ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง” (specialization) มาขึ้น กล่าวคืออาจารย์ก็เป็นฝ่ายสอนและวิจัย สำหรับเรื่องราวอื่น ๆ เกี่ยวกับนักศึกษา เช่น กิจกรรมต่าง ๆ ได้กลายเป็นเรื่องของผู้มีหน้าที่เฉพาะ ตัวอย่างได้แก่ การมีตำแหน่งนักแนะแนว หรืออาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายกิจกรรมของนักศึกษา เป็นต้น

8.3 การเปิดสาขาวงโรงเรียน

อนึ่ง ประชากรได้เพิ่มขึ้นมาก ดังนั้น การจัดตั้งโรงเรียนซึ่งเป็นที่นิยมกันไว้เพียงแห่งเดียวຍ่อมไม่พอเพียง ต่อมาจึงมีการตั้งสาขาวงโรงเรียน ตัวอย่างในประเทศไทยคือ 1) การจัดตั้งโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา¹ ซึ่งเดิมมีเพียงแห่งเดียวที่พญาไท แยกออกเป็นโรงเรียนเตรียม

¹ ด้านล่างจากสูจีบัตรในงาน “หนังสืออุปกรณ์การศึกษาและแบบอย่างคณก่อสำหรับเด็ก” จัดโดยห้องสมุดธนารักษ์ครุภัณฑ์ สำนักงานใหญ่ในการนิทรรศการปีเด็กสากล ระหว่างวันที่ 16-25 ตุลาคม 2522 แสดงยอดรวมของนักเรียนที่สอบได้ที่ 1 ของประเทศไทยระดับมัธยมปลาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490-2518 มีดังนี้ (จากมากไปน้อย) โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา 36 คน วิทยาลัยพิหารพิมุข 7 คน วิทยาลัยพณิชยการพระนคร 6 คน โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย 5 คน โรงเรียนมนาตร์เดวิทยาลัย 4 คน โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย 2 คน โรงเรียนอัสสัมชัญ 2 คน นอกจากนั้นเป็นโรงเรียนสห 1 คน คือโรงเรียนวิจิตรลดา, โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์, โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์, โรงเรียนวิรารามวิทยาลัย, โรงเรียนวัฒนาคัลป์วิทยาลัย, โรงเรียนเวลวนารวิทยาลัย, โรงเรียนสหวิทยา, โรงเรียนสามเสนวิทยาและเตรียมธรรมศาสตร์และการเมือง

อุดมศึกษาพัฒนาการ 2) โรงเรียนสตรีวิทยาซึ่งแห่งแรกจัดตั้งอยู่ใกล้อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย มาเปิดทางชานเมือง และมีชื่อใหม่ว่าเป็นสตรีวิทยา 2 ซึ่งมีสภาพเป็นแบบสหศึกษา คือ มีนักเรียนทั้งหญิงและชาย

8.4 การเปิดสาขางานสถาบันอุดมศึกษา

สำหรับในระดับอุดมศึกษามีการจัดสาขางอกออกไปเรียกว่า วิทยาเขต (campus) แยกออกไป ตัวอย่างได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งมีวิทยาเขตหลักอยู่ที่ตำบล คอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และมีวิทยาเขตที่จังหวัดปัตตานี 2) มหาวิทยาลัย ครีนクリนทร์วิโรฒ ซึ่งมีที่ทำการหลักอยู่ที่ประสานมิตร และมีวิทยาเขตในหลายภาคของประเทศไทย

นอกจากนี้มีการเปิดศูนย์เรียนระดับปีที่ 1 เช่น ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเรียกว่าวิทยาเขต ซึ่งตั้งอยู่ที่กิโลเมตรที่ 8 ในต่างประเทศมีตัวอย่างที่ชัดแจ้ง คือ กรณีของมหาวิทยาลัย แห่งแคลิฟอร์เนีย (University of California) ซึ่งที่ทำการเดิมเริ่มแรกคือ ที่นครเบอร์คลี (Berkeley) ซึ่งอยู่ต壤ที่มีมนตรีชนพราณชีสโก และมีวิทยาเขตอื่น ๆ อีกคือ ที่นครลอสแองเจลีส (เรียกว่า UCLA คือ University of California at Los Angeles)¹ ซึ่งอยู่ทางใต้ของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย และยังมีวิทยาเขตอื่น ๆ อีก เช่น ที่เมืองเดวิส (Davis) ทางเหนือของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย และนั่นหมายความว่าเป็นทางการแพทย์และที่เมืองชานตา บานารา เป็นต้น

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐมลรัฐของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (เรียกว่า State University) และมีวิทยาเขตอยู่ทั่วมลรัฐ เช่น California State University, (ที่เมือง) Hayward; California State University, (ที่นคร) Sacramento ; California State University (ที่เมือง) Long Beach เป็นต้น

สำหรับทางภาคอื่นของสหรัฐอเมริกา มีมหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐนิวยอร์ค เช่น State University of New York at (ที่เมือง) Albany, State University of New York at (ที่เมือง) Binghamton, State University of New York at (ที่เมือง) Buffalo เป็นต้น

8.5 การดำเนินการ

ในกรณีของประเทศไทยการมีหลายวิทยาเขต มีการจัดระบบให้มีรองอธิการบดีของวิทยาเขต เช่น ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีรองอธิการบดีวิทยาเขต ทั้งที่หาดใหญ่และปัตตานี แต่

¹โปรดดู ยอร์ช แนชและคณะ. มหาวิทยาลัยทั่วโลกที่น่าสนใจ กรุงเทพฯ. ส้านักพิมพ์พรพิพยา, 2518 ซึ่งแปลโดยคณะกรรมการสถาบันมหาวิทยาลัย แคลิฟอร์เนีย ณ นครลอสแองเจลีส แปลโดย บรรพศด. วีระสัย

อธิการบดีอัญวิทยาเขตหาดใหญ่ ในกรณ์มหาวิทยาลัยแห่งแคลิฟอร์เนียประธาน (President) มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นตำแหน่งที่คุณนายคิงกับตำแหน่งอธิการบดีอัญวิทยาลัยและมี “ chancellor” (Chancellor) ซึ่งเป็นตำแหน่งเกือบ ๆ เท่าประธาน คือมีอำนาจอิสระมาก เป็นผู้รับผิดชอบแต่ละวิทยาเขต

9. การศึกษาในฐานะเป็นล่วงหนั่งของสถาบันอื่น ๆ

ในโลกปัจจุบันซึ่งได้รับจ่ายต่าง ๆ กันว่าเป็น “ยุคสังคมภายนอกอุดมสมบูรณ์” (post-industrial society) ปัจจุบัน เป็น “ยุคของภาค” (space age) ปัจจุบัน “ไม่ว่าจะใช้ศัพท์อะไรก็แสดงว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลได้เกิดขึ้นโดยเฉพาะในวงการเทคโนโลยี ดังจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2526 วารสารอเมริกันที่มียอดจำหน่ายสูงมากทั่วโลกคือวารสาร Time ได้ตัดสินเลือกให้ “เครื่องจักรคำนวณ” หรือที่บางท่านเรียกว่า “คอมพิวเตอร์” (computer) ให้เป็นสิ่งที่มีบทบาทมากที่สุดแห่งปี (ใช้ศัพท์ว่าเป็น Machine of the Year)

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ได้มีผลผลกระทบต่อสังคมในมิติต่าง ๆ รวมทั้งที่เกี่ยวกับการศึกษา กล่าวคือ ความรู้ต่าง ๆ มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น และต้องเป็นความรู้ที่ทันสมัย หรือ “ทันโลก” ด้วย เทคนิคหรือวิธีการใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดโปรแกรมฝึกฝนเป็นพิเศษให้พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นของรัฐบาลหรือเอกชน ดังนั้นจะเห็นว่าธนาคาร บริษัทห้างร้าน รัฐวิสาหกิจ กรมกองต่าง ๆ มีโครงการอบรมส่งเสริมความรู้อยู่บ่อย ๆ มีการจัดหลักสูตรหมุนเวียนเปลี่ยนไปอยู่เสมอ คือนอกเหนือจากการเปิดโอกาสให้พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ได้เรียนต่อในสถาบันภายนอกแล้ว ยังสามารถรับความรู้เพิ่มเติมจากการอบรมพิเศษ เป็นครั้งคราวเช่นวันนั้นด้วย

อนึ่ง การศึกษาบางประเภทมีลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งระบบการศึกษานี้เป็นเอกเทศ หรือ “เฉพาะทาง” ขึ้นในสถาบันต่าง ๆ เช่น การมี 1) โรงเรียนทหารในกองทัพ 2) การมีโรงเรียนคุลการักษ์ ในการคุลการ 3) โรงเรียนปริยัติธรรมในวัด และ 4) โรงเรียนการประชานิยม เป็นต้น

10. สาระและจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา

การศึกษาที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นการพูดรูม ๆ กันไปโดยมิได้เจาะจงว่าเป็นระดับใดแต่ย่อมเป็นที่เข้าใจว่าจุดมุ่งหมายหรืออุดมคติน่าจะเป็นคุณลักษณะของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศ มัธยม หรืออุดม ในระดับอุดม (ซึ่งเรียกชื่อต่าง ๆ กัน ในภาษาอังกฤษ

เช่น post-secondary education, higher education, tertiary education) ซึ่งเป็นการศึกษานอกเหนือจากภาคบังคับ ผู้เรียนก็มีวัยอ่อนลุกสูงกว่าระดับอื่น ๆ อุดมศึกษาถือว่าเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่ควรมีเสรีภาพในการเลือกวิชาที่เรียน ครบเท่าที่มีโอกาสและสติปัญญา

การอุดมศึกษามีปรัชญาไว้วาง ๆ อยู่ 2 แนว แนวที่หนึ่ง ถือว่าจุดมุ่งหมายคือเพื่อความเลือเลิกทางปัญญาหรือคุณภาพชีวิตโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย แนวที่สอง ถือว่าการเรียนรู้ในระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยจะต้องคำนึงถึงคุณค่าในทางปฏิบัติ คือ เพื่อประโยชน์ในการรุปธรรมในแต่ละบุคคล (เช่น การมีงานทำ) และในแต่ละคน (เพื่อการพัฒนา) นอกนี้ยังอาจมองการอุดมศึกษาเพื่อการศักดิ์ศรี หรือเกียรติของตนเอง (social prestige) ด้วยก็ได้

สำหรับจุดมุ่งหมายของอุดมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทยนั้น มักถือว่าประกอบด้วยสี่ประการ ซึ่งผู้เขียนขอเรียบเรียงให้คล่องจองกันเพื่อสะดวกในการจัดทำดังนี้ :

- 10.1 ถ่ายทอดวิชา (สอน)
- 10.2 แสวงหาความรู้เพิ่ม (วิจัย)
- 10.3 เสริมสุขปวงประชา (บริการทางวิชาการ)
- 10.4 มุ่งหน้าเสริมวัฒนธรรม (ส่งเสริมศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรม)

11. ประเภทของความรู้ในระดับอุดมศึกษา

ความรู้อาจแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ กัน ผู้เขียนเห็นควรจัดแบ่งประเภทโดยใช้คัพท์ที่คล้าย ๆ กันไว้ดังนี้

11.1 วิชาการ เป็นความรู้ที่เป็นสาระของวิทยาการแขนงนั้น ๆ ซึ่งเป็นได้ทั้งเรื่องทั่ว ๆ ไป (เช่น วิทยาศาสตร์ทั่วไป หรือรัฐศาสตร์ทั่วไป) และเรื่องเฉพาะเจาะจง (เช่น เรื่องเกี่ยวกับพิสิกส์ หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินโดนีเซีย เป็นต้น) ก็ได้

11.2 วิชาชีพ อาจมีเนื้อหาซ้ำกับวิชาประเภทหนึ่ง หรือแม้กระทั่งวิชาประเภทที่ 3 แต่ไม่ได้ซ้ำกันทั้งหมด การจำแนกวิชาออกเป็นวิชาชีพ เป็นการเน้นเป้าหมายว่าเพื่อประโยชน์ในการทำมาหากลายชีพ

11.3 วิชาชั้นขอบ ได้แก่ ความรู้ในคุณค่าทางที่เป็นสุนทรีย์หรือมีความละเอียดอ่อน และลึกซึ้ง เช่น กวีนิพนธ์ ดนตรี จิตรกรรม ปฏิมากรรม วิชาชั้นขอบเป็นเรื่องการเห็นคุณค่าและการมีสัมภាន์ในมรดกหรือสิ่งประดิษฐ์ร่วมสมัยทางวัฒนธรรมที่อาจค่าน้อยในทางวัตถุ

11.4 วิชาเชิงชีวิต ได้แก่ ความรู้ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีการสอนโดยตรง แต่อาจได้รับโดยประสบการณ์ วิชาเชิงชีวิตหมายถึงการมีบุคคลรู้จักการดำเนินชีวิตให้ราบรื่นหรือมีความสุข เป็นส่วนใหญ่ วิชาเชิงชีวิตเกี่ยวข้องกับการรู้จักปฏิบัติด้วยมีปัญหาน้อยและอยู่ในขอบเขตจำกัด ในทางสังคมวิทยา “เชิงชีวิต” เกี่ยวกับการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีพอสมควรที่จะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น

ในทางด้านจิตวิทยา วิชา “เชิงชีวิต” เกี่ยวกับการมีสุขภาพที่ดีไม่วิตกภัยลโดยไร้เหตุผล เป็นกิจวัตร

ในด้านการใช้ทรัพยากร วิชาเชิงชีวิต หมายถึงการที่มีสติ คือ ความรอบคอบในการใช้ทรัพย์สิน เช่น ไม่ตระหนักริบหรือฟุ่มเฟือยจนเกินไป เป็นต้น

11.5 วิชาชีวะดิหรือวิชาช่วยชุมชน วิชานี้เป็นเรื่องของจิตสำนึกที่จะทำประโยชน์แก่ ส่วนรวม จิตสำนึกประเภทนี้อาจมีอยู่แล้วก่อนผ่านการศึกษา แต่การศึกษาช่วยให้รู้จักวิธีการที่จะทำคุณแก่ส่วนรวมให้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

12. ปรัชญาการศึกษาแรก

ปรัชญาการศึกษาแรกหรือแนวที่หนึ่งให้ความสำคัญกับวิชาการและวิชาชีว์ชุมชน เป็นอันดับแรก ส่วนวิชาประเภทอื่น ๆ ที่อ่าวมีความสำคัญน้อยกว่า

สำหรับปรัชญาการศึกษา แนวที่สอง เน้นวิชาชีพและวิชาชีวะช่วยชุมชน ส่วนวิชาการที่มีความสำคัญในแบบที่มีความจำเป็นต้องศึกษาสาระของวิทยาการแขนงต่าง ๆ พอกว่า อนึ่ง วิชาประเภทอื่น ๆ นั้นถือว่ามีคุณค่าน้อยกว่า

ปรัชญาการศึกษาแนวที่หนึ่ง ประสงค์จะให้การอุดมศึกษาสร้าง “ความเป็นเลิศทางวิชาการ” (academic excellence) ทั้งนี้ อาจกล่าวถึงเป้าหมายสำคัญ ๆ ดังนี้ คือเพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งที่เตรียมและฝึกฝนเพื่อให้มนุษย์พัฒนาสติปัญญา อันจะส่งผลให้ความรอบรู้ในวิชาการแขนงต่าง ๆ แฟ้มศาลา มหาวิทยาลัยควรมุ่งส่งเสริมการคิดค้นที่ลึกซึ้ง มีการสนับสนุนให้คิลปวัฒธรรมเจริญงอกงาม มีบรรยายการที่เอื้อต่อการกระตุ้นเร้าความคิดเชิงสร้างสรรค์ อนึ่ง มหาวิทยาลัยควรเป็นศูนย์การเรียนรู้ของบัณฑิตและผู้ที่จะเป็นบัณฑิต เป็นสถานที่ชี้นำ ล้ำความคิดความเห็นที่ผิดวิถี (มิจฉาทิฏฐิและอวิชชา) และไม่สอดคล้องกับหลักเหตุผล และเป็นเวดวงที่สัมมาชนผู้ฝึกอบรมใจและเครื่องร่วม

13. ลักษณะของอุดมศึกษาตามปรัชญาแรก

เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว มหาวิทยาลัยตามปรัชญาแรกนี้จึงควรมีลักษณะดังนี้ กล่าวคือ

มีสภาพอันปลดจากความกังวลที่เกี่ยวกับความเป็นไปและความเคลื่อนไหวของสังคมภายนอก เป็นที่ซึ่งมีเสรีภาพเต็มที่ในการคิดต้นและวางแผนทางการเมือง การค้นคว้าประจีนบัญชานานาประการ และมีการพยายามสร้างทางแก้ไขและดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม สักษณะพิเศษคือการเน้นหนักไปในเชิงทฤษฎี ผลักดันการวิเคราะห์ ย้อมห่างจากสภาพความเป็นไปที่แท้จริง กล่าวคือ ขาดการสัมผัสกับโลกภายนอกซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ

ผู้จบการศึกษาหรือ ซึ่งเรียกว่า บัณฑิต “ปริญญาชน” ที่ผ่านอุดมศึกษาในแนวปรัชญา นี้เป็นจำนวนมากมีความรู้เฉพาะด้าน “วิชาการทั่ว ๆ ไป” มีวิชาชีพคิดตัวบ้าง อีกทั้งอาจ มีรสนิยมที่ได้รับการปูรุ่งแต่งแล้ว ซึ่งเป็นผลของ “วิชาชีวอน” อันได้แก่ การเห็นคุณค่า ของศิลปะและธรรมต่าง ๆ

ปริญญาชนอันเป็นผลลัพธ์ของการศึกษาแนวนี้มักประสบอุปสรรคเป็นอ่อนกประสงค์ใน การที่จะประยุกต์วิชาที่เรียนให้เน้นหนักในทางความคิดและทฤษฎีให้เข้ากับสภาพที่แท้จริงของ สังคม

14. ปรัชญาแรกได้รับการสนใจอย่าง

ปรัชญาการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นมีผู้ให้การสนับสนุนอย่าง ผู้ที่ส่งเสริมแนวปรัชญา การศึกษา เช่นว่า นี่เป็นยุคที่ยังมีอยู่บ้าง ที่รู้จักกันดีคือ นายרוเบอร์ต เอ็ม. ฮัชชินส์ (Hutchins)¹ อดีตอธิการบดีของมหาวิทยาลัยแห่งนครชิคาโก และเป็นผู้จัดตั้งศูนย์ศึกษาสถาบันประชาธิปไตย (Center for the Study of Democratic Institutions) ณ นครชานตาบารา ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ความคิดของฮัชชินส์เป็นการรับซึ่งมรดกมาจากเมืองเก่าแก่หลายคน รวมทั้งจอห์น เนิร์ คาร์ดินาล นิวแมน (Newman)²

ปรัชญาการศึกษาแนวแรกนี้เน้นหนักไปทาง “ศิลปศาสตร์ศึกษา” (liberal education) ซึ่งบางครั้งเรียกว่า liberal arts หมายถึงศิลปวิทยาการที่ทำให้คนมีเสรี (liberated) บางท่าน ให้ศัพท์ “มุก肚ศึกษา” ซึ่งหมายถึงการหลุดออกจากหรือการเป็นอิสระจากอุดมคติหรือความเชื่อต่าง ๆ ที่ปราศจากเหตุผล

¹ ตู้เพิมเติมใน

a. Robert M. Hutchins, et al. *What's College For?* Public Affairs Press, 1961.

b. Robert M. Hutchins. *Learning Society*. Praeger, 1968.

c. Robert M. Hutchins. *University of Utopia*. University of Chicago Press 1964.

² John Henry Cardinal Newman. *The Idea of a University*. Christian Classics, 1973

15. “ប៊ូល្អាប្រាសាព” និង “ធម្មកការងប៊ូល្អា”

ผลิตผลของปรัชญาการศึกษาแนวนี้ คือ การสร้างนักคิดและ “นักวิชาการ” ประเภทเครื่องหมาย ใจกระทั้งมีเจาฯเรียกว่าเป็น “นักวิชาเกิน” คือ ติดอยู่กับหลักวิชาแห่งแนวคิดเชิง “นิรนัย” (deduction)¹ มากกว่า “อุปนัย” (induction) การนิรนัยหมายถึง การตั้งสมมุติฐาน หรือหลักที่ถือว่าเป็นจริงอยู่แล้ว (axiom) ไว้เป็นเกณฑ์ อย่างที่สอง (induction) หมายถึง การพิจารณาข้อมูลให้แน่ชัด คือพยายามดูสภาพการณ์ ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและนำไปประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ

หากมหा�วิทยาลัยได้尼ยมปรัชญาการศึกษาตามแนวรากนี้ ย่อมทำให้สถาบันเนื่องเป็นไปในรูปของการเป็นแบบหอวิมานงาช้าง (ivory tower) คืออยู่เหนือสภาพที่เป็นจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนเรียกขอใช้คำว่า “ปัญญาปราสาท” หรือ “คฤหาสน์ทางวิชาการ” คือเป็นสภาพการณ์ที่ห่างจากห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์และห้องทดลองทางสังคม “ได้แก่ การอยู่ใกล้จากประภากฎการณ์ที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ บรรยายกาศและแรงกระตุนต่าง ๆ ในสถาบันประเพณี “ปั้ญญาปราสาท” นี้มีแนวโน้มที่จะผลักดันให้เกิดบุคลประเพณีที่สนใจเรียนสนใจหาความรู้แทบทุกเรื่อง คือหลังระเริงในรสแห่งความรู้สนใจอ่านหนังสือ หรือสนใจอ่านไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ผู้เรียนเรียงจึงเห็นควรใช้วลี “ชูชนกทางปั้ญญา” โดยเปรียบเทียบกับพระมหาชนกในเรสสันดรชาดก ชนกไม่ได้ปริโภคอาหารทางปั้ญญาแต่ปริโภคอาหารจนเกินขอบเขต ในการนี้ “ชูชนกทางปั้ญญา” คือผู้ปริโภคความรู้โดยไม่รู้อิม

16. ปรัชญาการอุดมศึกษาแนวที่สอง

การอุดมศึกษาตามปรัชญาฯสนับสนุนการเรียนรู้จากประสบการณ์หรือข้อเท็จจริงอันจะมีคุณค่าต่อตนเองและส่วนรวม ปรัชญาการศึกษาตามแนวโน้มสู่ให้เรียนรู้วิชาอันนำไปประกอบอาชีพได้สูงเสริมวิชาชีพและ “วิชาชีวชาติ” หรือ “วิชาช่วยชุมชน” (การรู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม) มหาวิทยาลัยในแนวปรัชญาฯยังคงเป็นแหล่งที่เพิ่มพูนความรู้และเสริมสร้างปัญญา แต่วิชาการประเกคนี้เน้นไปในทางด้านที่นำมาประยุกต์หรือใช้การได้กับสภาพแวดล้อมของโลกปัจจุบัน

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, สพทบญญต์อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน 2524), หน้า 18 และหน้า 37 ในคำนิยามของ deduction ว่า “การนิรนัย, การสรุปจากหลักเกณฑ์, การหักออก” และ induction ว่า “การอปนัย” การสรุปจากประสบการณ์

ปรัชญาการศึกษาแนวที่สองมีลักษณะในเชิงเล็งผลปฏิบัติหรือเชิง สันฤทธิ์ (pragmatic) แนวนี้เน้นการประยุกต์วิชาการและเริ่มเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แนวความคิดอย่างที่สองนี้ คือว่า สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งประสานวิทยาการ ซึ่งมุ่งหนักไปในทางการที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

17. เน้นเรื่องการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์

ปรัชญาอย่างที่สองนี้เห็นว่า การศึกษายอมไร้ค่าหากผลิตผลเป็นเพียงปริญญาณประเกท ที่มีความรู้ทั่วๆ ไป หรือหลายๆ เรื่อง แต่นำไปใช้ช่วยตนเองไม่ได้ กรณีผู้มีความรู้มาก แต่ไม่สามารถนำความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ได้มีคำพังเพยของไทยกล่าวว่า “ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด” ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เคยอธิบายความหมายของคำพังเพยนี้ไว้ว่า เมื่อมีความรู้เป็น=en ก้อนนั้น “ท่วมหัว” คือ ปิดหูปิดตาหมดย้อมทำให้ช่วยตนเองไม่ได้ เพราะท่วมจนไม่สามารถได้ยินและเห็นโลกภายนอกได้

ปรัชญาการศึกษาแนวที่สองนี้เห็นว่าการศึกษาควรมีคุณค่าต่อชีวิตคนและต่อการพัฒนาสังคม ทั้งนี้มีใช่ว่าจะเป็นแบบ “ประโยชน์นิยม” (utilitarian) อย่างเต็มรูป คือ มีใช่เพื่อประโยชน์ทางวัตถุและเพื่อส่วนตัวเท่านั้น กล่าวโดยสรุปคือการศึกษาเพื่อ “การพัฒนา” หรือเพื่อความเจริญของมนุษย์เอง

18. การศึกษาเพื่อการพัฒนา

ในปัจจุบันมีผู้เห็นด้วยกับแนวคิดนี้มุ่ง “การศึกษาเพื่อการพัฒนา” มากรีน แม็จฉีมีความคิดเห็นแตกต่างกันในรายละเอียดก็ตาม¹ นักคิดชาวเยอรมันผู้ซึ่งไปสอนอยู่ที่อังกฤษ และเขียนหนังสือที่แพร่หลายมากในประเทศไทย² ได้แก่ ชูมัคเกอร์ กล่าวว่าประเด็นหลักของ การศึกษาควรเป็น “การเกี่ยวพัน” หรือ “การสัมผัสกับความเป็นจริง” (relevance)

ในปี ค.ศ. 1974 รายงานนาชาติเพื่อการศึกษา (ICED) ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่นิวยอร์ก ได้เริ่มโครงการศึกษาวิชาเกี่ยวกับบทบาทการอุดมศึกษาต่อการพัฒนา การศึกษาเรื่องนี้ได้ใช้เวลาประมาณปีกษาหารือ ซึ่งเป็นรากรฐานของแนวโน้มกว่า 2 ปี การศึกษาวิจัยใช้เวลาอีกปีครึ่ง

¹ ดู Clark Kerr, *The Uses of the University*. New York : Harper and Row, 1963.

² หนังสือนั้น คือ Small is Beautiful : Economics as if People Mattered, New York : Harper, 1975 ซึ่งมีบทหนึ่งที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดเชิงพุทธ คือ การพัฒนาโดยคำนึงถึงด้วยคุณ และเป็นการพัฒนาแบบ “มัชมิมา” โดยไม่ต้องทำเป็นโครงการใหญ่ๆ คำกล่าวว่าการศึกษาควรเป็นไปเพื่อ “relevance” นี้กล่าวกับ น.พ.สวัสดิ์ ศกุลไทร ซึ่งเป็นนักการศึกษาร่วมสมัยหนึ่งของไทยก่อนที่ ชูมัคเกอร์จะถึงแก่กรรมไม่นานนัก

โดยใช้นักวิจัยนานาชาติ ผลงานการวิจัยมีข้อเสนอแนะว่ามหาวิทยาลัยควรมีบทบาทต่อการพัฒนา "เดือยงน้อย 5 ทางด้วยกัน"¹

ตามทัศนะดังกล่าว มหาวิทยาลัยควรดำเนินการเพื่อให้มีส่วนเอื้อต่อการพัฒนา ได้แก่

- (1) ค้นหาว่าอะไรคือความจำเป็นทางสังคมและปัญหาสังคม
- (2) ตรวจสอบสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ ให้เจริญขึ้นเพื่อช่วยส่งเสริมการพัฒนา
- (3) การประยุกต์วิชาการเพื่อเร่งแก้ปัญหา
- (4) สร้างเสริมคุณภาพการศึกษาในระดับอื่น

19. บทบาทและสถานภาพของครูในประเทศไทย

สังคมวิทยาทางการศึกษาสนใจเรื่องบทบาทและสถานภาพของครู ทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งสภาวะที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป

1. ครูเป็นปัจฉนีบุคคล ในสมัยสุโขทัย สमัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ครูส่วนมากเป็นพระชี้งอบรมสังสอน เพื่อให้คนประพฤติปฏิบัติชอบ ตามธรรมะในพุทธศาสนา วิธีการสอนส่วนใหญ่มักจะเน้นให้ห้องจำารถกษา ความสำเร็จของการเรียนการสอนมักจะขึ้นจากความสามารถในการจำของนักเรียนตามเรื่องราวที่ครูได้สอนไป ครูได้รับการยกย่องว่า เป็นเลิศในวิชาที่สอน เพราะฉะนั้นสิ่งที่ครูสอนจึงเป็นที่ยกย่องและถือว่าูกต้องเสมอ ครูได้รับความเคารพนับถืออย่างสูงจากศิษย์ แม้ชุมชนเองก็นับถือครูเสมือนเป็นแบบอย่างแห่งความดีงามและความภูมิใจ

2. ภาพพจน์ของครูเริ่มเปลี่ยนไปในระยะหลัง สมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน ไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตก และด้วยความแตกต่างกันในปรัชญาการศึกษา วิธีการศึกษาและการเรียนการสอนจึงสร้างปัญหาสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน รวมทั้งความมุ่งหมายของการศึกษาที่เปลี่ยนไป เป็นความต้องการฝึกหัดคนเข้ารับราชการ ครูเริ่มเปลี่ยนฐานจากพระมาเป็นราواสซึ่งมีฐานะเป็นข้าราชการ การสอนภาษาไทยเป็นอาชีพ เมื่อค่าครองชีพสูงขึ้น คนส่วนใหญ่เพ่งเลียงถึงความเจริญด้านวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในการดำรงชีวิต เกียรติยศ ชื่อเสียง วัดจากความมั่งคั่ง ครูต้องดินรนเพื่อการดำรงชีพในสังคม ครูเริ่มถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง และมักจะถูกบีบบังคับจากภัยและระเบียบต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้ภาพพจน์ของครูเริ่มเปลี่ยนไป

¹Kenneth W. Thompson and Barbara R. Fogel. *Higher Education in the Nation's Service*. New York : International Council for Educational development (ICED), 1980.

3. นโยบายการผลิตครูเปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันมีการเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลพยายามส่งเสริมให้ประชาชนสร้างฐานะและกระจายการพัฒนาอย่างสูงส่วนภูมิภาคมากขึ้น นโยบายการผลิตครูเปลี่ยนแปลงไป มุ่งให้มีปริมาณสูงความต้องการในการพัฒนาการศึกษา จึงมีนโยบายลดระยะเวลาของการฝึกอบรมครูให้สั้นลงเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย และผลิตครูจำนวนมากให้เพียงพอโดยเร็ว ยิ่งกว่านั้น ปัญหานักเรียนไม่มีที่เรียนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลโดยกรรมการฝึกหัดครูต้องแก้ปัญหาด้วยวิธี เปิดสอนภาคค่ำในสถาบันฝึกหัดครูใน พ.ศ. 2511 และดำเนินการต่อมาอีกหลายปี ทำให้ปริมาณครูเพิ่มมากขึ้นจนเกินตัวแห่งงานมากมาย โดยเฉพาะในตัวเมือง แต่ขณะเดียวกันในชนบทและท้องถิ่นกันดารยังขาดแคลนครู

4. ฐานะทางเศรษฐกิจของครูตกต่ำ ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ล่าม ความผันผวนทางเศรษฐกิจทำให้ครูและข้าราชการโดยทั่วไปมีรายได้ไม่สมดุลกับรายจ่าย ต้องขวนขวยหารายได้พิเศษเพิ่มจากเงินเดือนประจำ

5. สภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ทำให้ครูดำรงสถานภาพเดิมไว้ไม่ได้ ครูจำเป็นต้องดินรนเพื่อรักษาฐานะทางเศรษฐกิจ โดยหันเหความสนใจไปสู่การหารายได้พิเศษทางอื่น เช่น เปิดสอน gwkviza หรือไม่ก็เรียนต่อเพื่อเพิ่มคุณลักษณะทั่วไป เช่น การดินรนดังกล่าวที่ทำให้คุณภาพและความเอาใจใส่ในการสอนตามหน้าที่ลดน้อยลง อุดมการณ์ในวิชาชีพเริ่มเสื่อมสัมฤทธิ์ความเชื่อถือในตัวครู ครูไม่สามารถดูแลสถานภาพดังเดิมไว้ได้

20. บทบาทใหม่ระดับอุดมศึกษา : ความสัมพันธ์แบบอาจารย์นิตร-ศิษย์สหาย

การเปลี่ยนแปลงหลายประการในสังคม ทำให้บทบาทหรือความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์แตกต่างไปจากเดิม ในระยะที่มีโรงเรียนวัด หรือโรงเรียนสมัยก่อน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมักใกล้ชิดกันมาก คือ ครูมักทราบเกี่ยวกับพื้นเพล หรือครอบครัวของนักเรียน และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปัจจุบันนี้ นักเรียน นักศึกษา มีมากขึ้น การที่ครูจะเอ้าใจใส่ดูแลแบบเดิมทำไม่ได้ ครูมีหน้าที่หนักไปในการถ่ายทอดวิชาแต่อย่างเดียว ความสัมพันธ์จึงหันมาในรูปของการที่ครูบำเพ็ญคงสภาพเป็นมิตรของนักเรียน นักศึกษาคือเป็น “อาจารย์นิตร” ในแบบของนักเรียน นักศึกษาเอง โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา อายุอาจแตกต่างกับอาจารย์ไม่มากนัก ความสัมพันธ์ที่จะมีการเคารพยำเกรงพระราชนิรันดร์อยู่ใน แต่เป็นความสัมพันธ์ที่เน้นคุณภาพของ การศึกษา โดยเฉพาะในกรรณิมหावิทยาลัย

ประเภทศาสตร์วิชา หรือประเภทที่รับโดยไม่มีการสอบคัดเลือก เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง นักศึกษาหลายคนมีอายุมากกว่าอาจารย์ที่ทำการสอนเสียอีก

บทบาทของอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาจึงน่าจะได้รับการเปรียบเทียบว่าเป็นเสมือน กัลยาณมิตรต่อนักศึกษา โดยพยายามถ่ายทอดวิชาการและวิชาชีวิน ฯ ให้เก่าที่จะทำได้ และ ในขณะเดียวกัน ยอมรับความคิดความเห็นของนักศึกษา คือ รับการถ่ายทอดด้วยนั้นคือ มีจิต มุ่งมั่นที่จะเป็นผู้ร่วมเดินทาง หรือเป็นสายร่วมกับศิษย์ของตนเพื่อไปถึงความรู้สัพพ์ที่ใช้ ณ ที่นั่นคือ “ศิษย์สาย” อย่างไรก็ตาม ศิษย์สาย มิใช่จะหมายความว่าเป็นผู้ตีสนับสนุน อาจารย์ หามิได้ ศิษย์สายยังเป็นศิษย์ในอันดับแรก “สาย” ในอันดับหลัง สายนั้น ที่นี้หมายถึง การเป็นผู้เดินทางร่วมเพื่อไปสู่ขุมแห่งความรู้ อาจารย์ในระดับอุดมศึกษามักให้โอกาสสนับสนุนศิษย์ เป็นตัวของตัวเอง คือ ให้รู้จักใช้ความคิด มิใช่ด้วยการพร่ำสอนให้ขาดจำอย่างเดียว เมื่อนักศึกษาสามารถมีความคิดของตนเองได้ (โดยมีเหตุผลและบรรยายฐานของความรู้ที่แท้จริง) ก็อาจมี สภาพเป็นสาย ในอีกความหมายหนึ่งคือ สาย หรือ ผู้ร่วมกระทำ เพื่อยังประโยชน์ให้ เกิดแก่ประเทศชาติ ความสัมพันธ์แบบอาจารย์มิตร-ศิษย์สายเริ่มมี pragmatism มากขึ้น

21. บทบาทของอาจารย์

หลักในพระพุทธศาสนามีอยู่ว่า ทกขิṇา ทิṣa อาจารย์ เวทิตพุ (อาจารย์เป็นทิศใต้) มีหน้าที่ต่อศิษย์โดยสตานหน้า คือ (1) สุวินิतวีเนนुติ แนะนำตี (2) สุคหิต คahaเปนุติ ให้เรียนดี (3) สพุพติปุเปสุต สมกุขายโน ภานุติ บอกศิลปวิทยาด้วยตีไม่ปิดบัง (4) มิตราม-จุเจน ปฐิเวเทนุติ ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง (5) ทิṣa สุ หรตุตาน ဂโรณุติ ทำให้ความป้องกันในทิศทั้งหลาย จะเห็นได้ว่ามีการกล่าวถึงหน้าที่เกี่ยวกับวิชาการไว้มากกว่าหนึ่งครั้ง ซึ่งเป็นการเหมาะสมควรอย่างยิ่ง เพราะความสัมพันธ์เบื้องแรกที่ก่อให้เกิดครุกับศิษย์ ก็คือ การถ่ายทอดความรู้ ในแต่ละวิชาเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เป็นครุอาจารย์จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ ใจในความรู้ และรู้จักการทำความรู้ให้เจริญงอกงามยิ่ง ฯ ขึ้นไป ก่อนที่จะสามารถอันไดให้แก่ผู้อื่น ตนเองต้องพยายามทำตนให้มีคุณวุฒิสมกับการเป็นอาจารย์เสียก่อน

1. ครุ-อาจารย์ ในฐานะผู้มีความรู้ การที่จะเป็นผู้รู้ได้นั้น จำเป็นที่จะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้เป็นขั้น ฯ โดยได้ปริญญาบัตรหรือวุฒิบัตร แต่การมีปรับปรองไม่จำเป็นต้องเป็นเครื่องแสดงว่าเป็นผู้ทรงความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่ศิษย์ได้เสมอไป ผู้เป็นอาจารย์มักจะต้องฝึกฝนให้มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ด้วย

2. ในฐานะผู้ฝึกความรู้ ผู้ที่เป็นอาจารย์ทำตนเป็นเครื่องจักรที่เดินเครื่องอยู่เสมอ พยายามไฟหัวใจการเพิ่มด้วยการติดตามผลงานหรือความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เป็นกิจวัตร แหล่งที่พอจะตักตวงได้คือ ห้องสมุดและการสนทนากับผู้ทรงคุณวุฒิ ๆ ฯ

3. ในฐานะผู้เพิ่มพูนความรู้ของมวลมนุษย์ การศึกษาโดยเฉพาะในชั้นอนุดิบศึกษาเป็นเสมือนศูนย์แห่งการถ่ายทอดและสร้างสรรค์วัฒนธรรมของมนุษยชาติ หน้าที่ของอาจารย์มหานิยมทางวิทยาลัยจึงเกี่ยวพันกับการส่งเสริมวิทยาการต่าง ๆ ใหரุ่งเรืองขึ้นไปด้วย ทั้งนี้โดยการค้นคว้า

▪ และวิจัย

22. บทบาทของอาจารย์ในฐานะผู้สอน และในฐานะผู้ให้คำแนะนำที่ดี

ความรับผิดชอบของอาจารย์ต่อนักศึกษาในด้านการประสานความรู้นั้นมีขอบเขตเกินกว่าการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีคุณวุฒิ กระบวนการถ่ายทอดวิทยาการมีความสำคัญไม่ใช่น้อย ณ ที่นี่หมายถึง การที่อาจารย์ผู้สอนขั้นมหาวิทยาลัยจะต้องใช้วิธีการสอนผิดแปลกกว่าชั้นประถม หรือมัธยม นั่นคือ ไม่ใช่สอนแบบให้เรียนรู้ หรือเรียนจด เรียนจำอย่างเดียวแต่จะต้องให้มีการเรียนคิดด้วย

กิจการต่าง ๆ ของมนุษย์ไม่จำเป็นต้องมีขึ้น เพราะมีกฎหมายบังคับ ส่วนใหญ่การประพฤติ เป็นไปด้วยความเคยชินและความสำนึกรักในความหมายความชอบทบทวนของอาจารย์ในฐานะผู้แนะนำทางกับนักศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป ก็อาจจัดอยู่ในขอบข่ายนี้ การแนะนำทางในที่นี่หมายถึงการชี้แจง การแนะนำ และการให้คำปรึกษานอกเหนือไปจากในห้องเรียนหรือเกี่ยวกับการเรียน ตามหลักสูตรโดยตรง

การศึกษาขั้นมหาวิทยาลัยในประเทศไทยได้กล่าวเป็นการใช้เวลาไม่ใช่น้อยไปในทางด้าน กิจกรรมนอกหลักสูตร ตั้งเห็นประภูมิที่ว่าไปร่วม นักศึกษาจำนวนหนึ่งใช้เวลาว่างจากการเข้าชั้นเรียนไปในทางสนุกสนาน เช่นทำงาน “เดินเที่ยวไปที่นั่น” ใช้เวลาไปในทางบันเทิง จนเกินพอดี มากมีความสนใจแต่การระเริงและครีกครีน ขาดการตีกร่องทางด้านวิชาการ สนุกสนานเป็นกิจวัตร หากอาจารย์แต่ละคนจะทำหน้าที่แนะนำและชักจูงให้นักศึกษาหันมาในทางกิจกรรมเสริมหลักสูตรก็ย่อมจะเป็นการแนะนำตี “เสริมหลักสูตร” คือวิชาการที่เกี่ยวกับหลักสูตร

23. บทบาทของอาจารย์ส่งผลเกี่ยวกับการพัฒนา

มนุษย์นักจากจะได้ชื่อว่าเป็น “ผู้มีใจสูง” (มน + อุชช) ตามรากศัพท์แล้ว ถือกันว่า เป็น “เวไนยสัตว์” คือ ผู้ที่สอนได้ เรียนได้ การศึกษาโดยเนื้อแท้ย่อมมีความหมายเกินกว่า

การเล่าเรียนอย่างเป็นทางการในชั้นเรียน แต่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝน ด้วยการอบรมปั่นสัญ หรือด้วยการเชิญกับสิงแวดล้อมใหม่ ๆ ด้วย การศึกษาจึงเป็นของไม่มีที่สิ้นสุด มีสภาพเป็นอนันตภูมิภาวะตักตวงเท่าไร แต่เติมเท่าใดไม่เพียงพอ

การมืออาชีพเป็นอาจารย์จึงเป็นงานที่ท้าทายความสามารถ ความมุ่งใจเด็ดเดี่ยว ความมีวิริยะอุตสาหะอยู่มาก เพราะการเป็นครูอาจารย์เป็นการเกี่ยวข้องไม่เฉพาะแต่การอ่านตัวรับคำรา แต่หมายถึงการส่งทอดต่อมาตรฐานชีวิต การเสริมสร้างสิ่งที่ดีงามให้มีมากยิ่งขึ้นอีก และโดยเฉพาะการสร้างหรือปรุงแต่งเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่เข้ามารับช่วงภารกิจที่สำคัญของสังคม- มนุษย์ เป็นที่ยอมรับว่าสิ่งตอบแทนทางวัตถุที่อาจารย์ได้รับมีน้อย แต่การปฏิบัติหน้าที่การสอนบทบาทที่เหมาะสมควรต่อศิษย์ของตนจนกระทั่งสามารถสร้างหรือเสริมสร้างให้เกิดมี “อนุชาติ- ศิษย์” และ “อภิชาตศิษย์” ย่อมก่อให้เกิดความปิติโสมนัสที่ยากจะหาสิ่งใดมาเทียบเคียงได้ และผลแห่งการกระทำเหล่านั้น ย่อมมีผลสะท้อนในทางที่ดีต่อสังคม นั่นคือ เกี่ยวข้องกับสังคมวิทยาพัฒนาการหรือสังคมวิทยาพัฒนาชาติ

24. มหาวิทยาลัยกับชุมชนเมือง

มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการพัฒนาทั้งในชนบทและในเมือง ณ ที่นี่จะกล่าวหนักไปในเรื่องของสิ่งแวดล้อมส่วนที่เป็นเมืองใหญ่ (urban) โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาประเด็นใหญ่ที่มหาวิทยาลัยอาจเกี่ยวกับชุมชนเมืองมีด้วยกัน 4 ประการ ซึ่งได้แก่

- ก. มหาวิทยาลัยในฐานะนักการศึกษา
- ข. มหาวิทยาลัยในฐานะเพื่อนบ้าน
- ค. มหาวิทยาลัยในฐานะผู้ให้บริการ
- ง. มหาวิทยาลัยในฐานะตัวอย่างของสังคม

24.1 มหาวิทยาลัยในฐานะนักการศึกษาอาจเข้าไปมีบทบาทในชุมชนเมืองได้ ดังนี้

ประการแรก : มหาวิทยาลัยสามารถเป็นผู้ให้การศึกษาแก่บุคคลประเภทต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ซึ่งแต่ก่อนนี้ไม่มี “คุณวุฒิ” พอที่จะเข้ามหาวิทยาลัยได้ ตัวอย่างคือ การเปิดรับนักศึกษาโดยไม่จำกัดของ ศิริรัตน์เวอร์ชิติ ของนครนิวยอร์ก (CUNY) หลายปีมาแล้ว

ประการที่สอง : มหาวิทยาลัยสามารถให้การศึกษาที่มีสาระสนับสนุนประเทศต่าง ๆ เพื่อที่จะเตรียมคนให้อยู่ในเมืองใหญ่ และแก่ปัญหาในตัวเมือง การศึกษาแบบนี้อาจรวมทั้งการมีนักศึกษาอาสาทำงานในชุมชน มีโครงการส่งนักศึกษาออกไปในชุมชนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ทางการศึกษา และมีโครงการศึกษาเกี่ยวกับคนนิโกร

ประการที่สาม : มหาวิทยาลัยให้การศึกษาแก่ข้าราชการ และผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี ซึ่งจะไปทำงานในเมืองใหญ่ ในกรณีสถาบันเฟลส์ (Fels Institute) แห่งมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย และสถาบันนิวสกูลล์ อินสติติวท์ เพื่อนครนิวยอร์กมีบทบาทมาก

ประการที่สี่ : มหาวิทยาลัยสามารถให้การศึกษาต่อหรือเพิ่มเติมได้ ในการนี้มหาวิทยาลัยยูนิเวอร์ซิตี้ ออฟ วิสคอนซิน (University of Wisconsin) มีบทบาทมาก

ประการที่ห้า : มหาวิทยาลัยสามารถแสดงบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาแก่นักศึกษาที่มีความรู้ความชำนาญยังไม่พอที่จะประกอบอาชีพได้ดี พวกรากที่เริ่มงานใหม่ ๆ และพวกรากที่ไม่มีงานทำจริง ๆ

24.2 มหาวิทยาลัยในฐานะเพื่อนบ้าน งานสำคัญที่สองที่มหาวิทยาลัยจะเข้าไปเกี่ยวข้อง กับชุมชนของตนได้ก็คือ บทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะเป็นเพื่อนบ้านและพลาเมืองผู้หนึ่ง มหาวิทยาลัยบางแห่งได้พยายามที่จะสร้างและปรับปรุงบริเวณใกล้เคียงของตนเพื่อให้เข้ากับ ชุมชน

24.3 บทบาทที่สามารถของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นบทบาทที่เคยทำมาแต่เดิมคือ การให้บริการแก่สังคมได้ เช่น งานด้านวิจัยสัมม์ หรือวิจัยสิงแฉลล้อมเป็นพิษ

24.4 แนวทางที่สี่ที่มหาวิทยาลัยจะช่วยจัดการวิกฤติการณ์ในเมืองได้ ก็คือ การทำตน เป็นตัวอย่างให้แก่สังคมในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

25. การศึกษาในประเทศอังกฤษ

ความสำคัญที่จะต้องมีการขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นที่ตระหนักรักโดย ทั่วไปแม้ในประเทศอังกฤษ ซึ่งเคยจำกัดจำนวนผู้เรียนในมหาวิทยาลัย อังกฤษเคยเป็นจักรวรรดิที่เกรียงไกรແร่ออำนาจไปศาลไปทั่วพื้นผืนโลกจนได้รับการขนานนามว่าเป็นประเทศที่พระอาทิตย์ไม่เคยตกดิน แสนนานุภาพของอังกฤษสมัยเมื่อไม่กี่สิบหunder ปีมานี้ดูจะเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับ การที่อังกฤษได้เจริญก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการอย่างใหญ่หลวง วิทยาการได้กล่าว yap เป็น อำนาจทางการเมือง แต่ต่อมาเมื่อการเปลี่ยนแปลงในฐานทางเศรษฐกิจและการเมืองเกิดขึ้น คือ อังกฤษเริ่มด้อยในด้านความเจริญต่าง ๆ

คนอังกฤษจำนวนหนึ่งจึงเริ่มตื่นตัวและพยายามค้นหาสาเหตุแห่งการเสื่อมศักดิ์ศรี ของประเทศ ได้มีการส่องค้นและผู้สังเกตการณ์ไป “ดูงาน” ในสหราชอาณาจักรและเยอรมนี หลังจากในปี 1950 ผลก็คือการมองเห็นจุดอ่อนของระบบการศึกษาของอังกฤษเด่นชัดยิ่งขึ้น

เท่าที่เป็นระบบการศึกษาอังกฤษมีแนวโน้มที่จะจำกัดจำนวนผู้ประสงค์เข้าเรียนในสถาบันชั้นอุดมศึกษา การท่องกุญแจไม่เปิดโอกาสให้มีการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมาก ๆ ถือกันว่าเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้อังกฤษเปลี่ยลงในทางบวกมากที่มีต่อการเมืองระหว่างประเทศ และได้มีการจัดส่งคณะกรรมการเพื่อศึกษาเรื่องนี้โดย Lord Robbins เป็นประธานผลก็คือ มีข้อเสนอแนะให้เปิดสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น ทั้งนี้ต่อมาเกิดการปฏิบัติตามข้อแนะนำนั้นรวมทั้งมีการเปิด “มหาวิทยาลัยตลาดวิชา” ขึ้นในปี พ.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) เป็นการแสดงให้เห็นว่า อดีตมหาอำนาจพยายามรับหลักการที่สำคัญยิ่งของชาติ คือ กำลังคนที่มีความรู้เกี่ยวกับตลาดวิชา ของอังกฤษซึ่งเปิดขึ้นเพียง 1 ปีก่อนมหาวิทยาลัยรามคำแหง ข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ตลาดวิชาเรียบเรียงจากหนังสือคู่มือของมหาวิทยาลัยของอังกฤษแห่งนั้นเป็นส่วนใหญ่

26. ลักษณะมหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษ

การเปิดมหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษ (เช่นเดียวกับการเปิดมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในปี พ.ศ. 2514) ได้รับความสนใจจากคนจำนวนมาก มีผู้สนใจติดต่อกันในระยะเริ่มแรกถึง 129,000 คน มีผู้ส่งใบสมัครมาเกิน 43,000 คน แต่เมื่อวันนี้ มหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษรับได้เพียง 25,000 คน เพราะไม่พร้อมที่จะรับมากกว่านั้น สำหรับความหมายแห่งการเปิด “มหาวิทยาลัยเปิด” ของอังกฤษนั้น อธิการบดี (Chancellor) Lord Crowther ได้กล่าวไว้ว่า มีดังนี้

1. เปิดโอกาสให้คนหมู่มาก โดยเฉพาะผู้ที่พลาดโอกาสเล่าเรียนไม่ว่าจะโดยเหตุใดก็ตาม
2. เปิดกว้างในแง่สถานที่ ได้แก่ การที่มหาวิทยาลัยไม่มีกำแพงกั้นอาณาเขตเป็นกิจจะลักษณะแบบสถาบันธรรมชาติ ผู้สนใจครรภ์จะอยู่ทุกหนทุกแห่ง
3. เปิดกว้างในแง่ของวิธีการ ได้แก่ การที่มหาวิทยาลัยรับเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การสอนผ่านวิทยุ “broadcasting” หรือวิทยุ “radio” ในการสอนรวมทั้งการถ่ายทอดวิทยาการทางระบบการ “กระจายสาร” (สัมมนา ประชุม ฯลฯ)
4. เปิดกว้างในแง่ของความคิดความอ่าน ได้แก่ การไม่ปิดหูบิดตาในจักรวาลอันไร้กาล ของความคิดมนุษย์ การมีใจกว้างพอที่จะรับทราบทฤษฎีหรือทัศนะแปลง ๆ ยอมส่งผลดีต่อการเจริญของงานของความคิด

27. มหาวิทยาลัยตลาดวิชาของไทย

27.1 มหาวิทยาลัยเปิดหรือตลาดวิชาแห่งแรกของไทย คือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่การเมือง ซึ่งได้รับการสถาปนาเมื่อ พ.ศ. 2476 ในระยะเริ่มแรกนั้นระบบ “ครัวครัวเรียนเรียน”

เปิดกว้างขวางมาก ผู้ที่ประสงค์จะเรียนสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดวุฒิ ต่อ ๆ มาประชุมเริ่มเปิดกว้างน้อยลง ๆ จนบจนกระทั่ง พ.ศ. 2505 ประชุมซึ่งเปิดเข้าสู่มหาวิทยาลัยก็แคบลง ทั้งนี้ โดยต้องมีการสอบคัดเลือกเพื่อมีสิทธิ์ในสถาบัน ต่อมาก็ได้มีสิ่งเรียกร้องจะให้มีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดกว้างสำหรับผู้ไม่ความรู้มีมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งรัฐบาลเห็นสมควรเปิดมหาวิทยาลัย-รามคำแหงใน พ.ศ. 2514

27.2 การเป็นมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาของรามคำแหงนี้มีลักษณะเพิ่มเติมจากสถาบันตลาดวิชาของอังกฤษดังนี้

ก. เปิดกว้างในแง่จำนวน มหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษรับนักศึกษาในจำนวนจำกัด คือ 25,000 คนในปีแรก แต่มหาวิทยาลัยรามคำแหงรับนักศึกษาไว้ถึง 37,000 คนในปีแรก (ซึ่งคิดเป็นประมาณ 1% ของประชากรกรุงเทพฯ ขณะนั้น)

ข. เปิดกว้างในแง่อายุ มหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษรับเฉพาะผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป แต่ของไทยนั้นรับไม่จำกัด ปราศภรรยาหันกศึกษาอายุน้อยที่สุด คือ 16 ปี และมากที่สุดเกิน 70 ปี (ซึ่งเป็นเรื่องไม่เปลกนักในต่างประเทศ เช่น ที่สหรัฐอเมริกา ตัวอย่างเมื่อปี 1965 มีนักศึกษาซึ่ง โอลเซค เปรสเลอร์ เริ่มเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยบрукลินภาคคำเมืองเข้าอายุ 60 ปี และสตรีอเมริกันผู้เป็นคุณเย่าและอายุมากกว่า 50 ปีแล้วสมัครเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเท็กซัส)

ค. เปิดกว้างในแง่ความหลากหลายของประสบการณ์ นักศึกษารามคำแหงมีตั้งแต่ข้าราชการชั้นสูงมีภารกิจงานจนถึงชั้นพิเศษ มีตั้งแต่ทหารชั้นประทวนจนถึงระดับนายพล มีตั้งแต่ระดับ ม.ศ. 5 จนถึงผู้ได้ดุษฎีบัณฑิตจากต่างประเทศแล้ว มีตั้งแต่ระดับครูประจำบ้าน จนถึงระดับคณบดี ฯลฯ โดยสรุปมหาวิทยาลัยรามคำแหงสะท้อนภาพสังคมไทยในความหลากหลาย และลคลหลั่นในระดับต่าง ๆ

28. ระบบการสอนและการให้ปริญญาในมหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษ

มหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษมีการเตรียมการเริ่มแรกหลังจากที่มีการแต่งตั้ง The Open University Planning Committee เดือนกันยายน 2510 เมื่อเดือนพฤษภาคม 2512 มหาวิทยาลัยเริ่มเป็นเค้าโครงขึ้น วันที่ 23 กรกฎาคม 2512 มีการแต่งตั้งอธิการบดีขึ้นเป็นทางการ และในปี พ.ศ. 2513 มหาวิทยาลัยเริ่มดำเนินการ

นักศึกษาจะได้รับบทเรียนในรูปของคำสอน แผ่นเสียง หรือแม้กระทั่ง kit คือเครื่องมือทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์ด้วยตนเอง บทเรียนจะมีการบันทึกนักศึกษาทำด้วย ผู้ที่ตรวจงาน

ของนักศึกษา ก็คืออาจารย์ตัวเตอร์ แต่เมื่อยุคสมัยที่ใช้ตรวจสอบโดยคอมพิวเตอร์ หรือให้นักศึกษาเปิดเฉลยเอาเอง เนื่องจากมีงบประมาณเพียงพอจึงได้มีการตั้งหน่วยของมหาวิทยาลัยตามที่ต่าง ๆ ในอังกฤษเพื่อให้นักศึกษาได้รับคำแนะนำจากตัวแทนของมหาวิทยาลัย อีกทั้งมีการอกรายการวิชาการทางสื่อมวลชน (รามคำแหงใช้ระบบโทรศัพท์คันว่างจรปดรายการวิทยุ และโทรศัพท์และมีตัวลับเทปประกอบ) นักศึกษามีอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแนะนำการเรียนต่าง ๆ สำหรับการเรียนในห้องเรียนนั้นบังคับสำหรับวิชาพื้นฐานเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์เต็มต่อ 1 วิชา เพื่อให้นักศึกษาได้ประโยชน์เต็มที่ สำหรับตำแหน่งนักศึกษาต้องจัดหาของเงอง โดยมหาวิทยาลัยกำหนดชื่อและจำนวนให้

การให้ปริญญาของมหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษ

มหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษมีการสอนใน 6 สาขา ได้แก่ ศิลปศาสตร์ (arts) ศึกษา-ศาสตร์ (educational studies) คณิตศาสตร์ (mathematics) วิทยาศาสตร์ (science) สังคมศาสตร์ (social sciences) และเทคโนโลยีวิทยา (technology)

การให้ปริญญานั้นจะใช้ระบบแบบใหม่ คือมีแต่ศิลปศาสตร์บัณฑิต หรือ B.A. ไม่ว่านักศึกษาจะจบสาขาวิชาใดก็ตาม ที่มหาวิทยาลัยออกฟอร์ด และเคมบริดจ์ในปัจจุบันและในมหาวิทยาลัยส่วนมาก ในสหรัฐอเมริกาได้ใช้ระบบนี้ แต่อาจลงเล็บไว้ว่าได้ B.A. ใน เช่น (history) B.A. (science) เป็นต้น

29. ระบบกระบวนการวิชาในมหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษ

มหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษใช้วิธีสอนแบบทั้งปี ไม่มีการแยกเป็นภาคเรียนแบบในสหัสหรืออย่างที่เป็นในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย มีการศึกษาเริ่มตั้งแต่ 1 มกราคม จนถึง 31 ธันวาคม แต่การสอนมีเพียงประมาณ 9 เดือน ระหว่างมกราคมจนถึงตุลาคม เดือนพฤษจิกายนและธันวาคมเป็นระยะเวลาสอบไล่ ตรวจข้อสอบ และลงทะเบียน .

นักศึกษาในปีแรกเรียนได้ 5 กระบวนวิชา ซึ่งถือว่าเป็นความรู้ขั้นมูลฐาน (foundation courses) กระบวนการวิชาเหล่านี้ต้องเรียนก่อนอย่างลึกซึ้งและมีการพิจารณาความก้าวหน้าระหว่างเรียน ซึ่งมีการบ้านให้ทำเสมอ หลังจากปีแรกไปแล้วก็มีกระบวนการวิชาชั้นสูงต่อไป กระบวนการวิชาพื้นฐานใช้หมายเลข 100 เช่น วิทยาศาสตร์พื้นฐาน ใช้รหัส S (Science) 100 เนื้อหาทางกระบวนการวิชา นี้มีโดยย่อดังนี้ คือ พยาภัณฑ์สาระทางพิสิกส์ เคมี ชีววิทยา และธรณีวิทยา ศึกษาเกี่ยวกับ การดำเนินของอินทรีย์แบบง่าย ๆ สมัยดึกดำบรรพ์ การใช้เครื่องมือศึกษาตั้งแต่ชนิดง่ายที่สุด คือ การสังเกต จนกระทั่งถึงการใช้เครื่องมือสลับซับซ้อน ๆ ฯลฯ

30. มหาวิทยาลัยสหประชาชาติ

30.1 ความนำ

ก่อนสังคրามโลกครั้งที่ 1 ความเชื่อว่ามนุษย์มีเหตุผลและโลกมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมมีอยู่มาก ในช่วงเวลาหลายสิบปีและแม้กระทั่งเป็นร้อย ๆ ปีนั้น การขัดแย้งระหว่างชาติหรือระหว่างคนต่างผิวพรรณหรือต่างวัฒนธรรมมีอยู่เป็นประจำ แต่อยู่ในวงกรอบที่ไม่กวนงา旺นัก ดังนั้น เมื่อได้เกิดมีมหาสังคրามในปี ค.ศ. 1914 ซึ่งแผ่นดินยกอภิไปทั่วโลก ทำให้เกิดความรู้สึกว่าสมควรจะมีหน่วยกลางที่ดูแล และจัดการให้เกิดสันติสุขในโลก ผลก็คือเกิดการจัดตั้งสันนิบาตชาติ (League of Nations) ขึ้น ก็ปรากฏว่าล้มเหลวและเกิดสังครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1939 มหาสังครัมครั้งนี้ขยายขอบข่ายมากยิ่งกว่าเดิม แต่มนุษย์ก็มิได้ทิ้งความพยายาม จึงได้มีการสถาปนาองค์การสหประชาชาติขึ้นมา องค์การนี้ชื่อเดิม คือ United Nations Organization หรือชื่อย่อว่า UNO ต่อมาเรียกสั้น ๆ ว่า United Nations หรือ UN

หลังจากนั้นก็มีองค์การอื่น ๆ ตามมา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวกับศึกษา ชื่อว่า องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม ถ่ายทอดวิชาการตามประเทศต่าง ๆ แต่มักเป็นในระดับพื้นฐาน หรือระดับมัธยมศึกษา การส่งเสริมการศึกษาถือว่าจะช่วยทำให้มีความเข้าใจระหว่างมนุษยชาติได้ดียิ่งขึ้น หน่วยงานของยูเนสโกก็มีตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ด้วย

ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสหประชาชาติ (United Nations University หรือ UNU) สถาบันนี้มีสำนักงานใหญ่อยู่ ณ มหานครโตเกียว

30.2 ประวัติและปรัชญา

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเริ่มที่จะให้มีมหาวิทยาลัยสหประชาชาติ คือ อดีตเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นชาวพม่า คือ นายอู ธาน (U Thant) ความคิดเดิมมีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 โดยมุ่งจะให้สถาบันในรูปแบบของมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป คือมีที่ตั้ง มีอาคารเรียน มีห้องสมุด มีอาจารย์และนักศึกษา แต่การให้เชื่อว่ามหาวิทยาลัยสหประชาชาติก็เพื่อให้มีช้อตอกต่างหากสถาบันธรรมดा คือ เน้นเรื่องความเข้าใจกันระหว่างมวลมนุษย์และเพื่อเสริมสร้างสันติภาพโดยอาจารย์กับนักศึกษาจะมาจากการประเทศทั่วโลก

รูปแบบของมหาวิทยาลัยสหประชาชาติ ตามความคิดเดิมนี้ได้วัฒนาการมาเป็น ยู.เอ็น.ยู. สถาบัน ยู.เอ็น.ยู. ในปัจจุบันยังคงไว้ซึ่งเจตนาرمณ์อันสูงส่องเพื่อให้เป็นสถาบันกลางของทุกชาติ ทุกภาษา แต่ไม่ต้องการให้เป็นการจำลองแบบมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้ว ปรัชญาหลัก คือการมุ่งแก้

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นความด้วยของมนุษยชาติ และเพื่อสวัสดิการของปวงชน ลักษณะของมหาวิทยาลัยเหล่านี้เป็นคล้ายสถาบันวิจัยมากกว่าการเป็นสถานศึกษา ซึ่งระบุว่าเป็นมหาวิทยาลัย แต่ไม่มีการสอนและไม่มีการประสาทปริญญา

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ลงมติรับรองกฎบัตร (Charter) ของมหาวิทยาลัย ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2516 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2517 สภามหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งอธิการบดีคนแรก คือ ดร. เจมส์ เอ็ม. ไฮสเตอร์ (Dr. James M. Hester) ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ค อีกเกือบ 1 ปี คือ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2518 อธิการบดีจึงได้เข้ารับตำแหน่ง

30.3 เจตนาرمณ์ และหลักการ

กฎบัตรของ ยู.เอ็น.ยู. ได้กำหนดลักษณะและการปฏิบัติการสำคัญ ๆ ของสถาบันการแห่งนี้ไว้ดังนี้

(1) มหาวิทยาลัยสหประชาชาติเป็นศูนย์รวมของผู้รู้ซึ่งดำเนินการค้นคว้าวิจัย เพย์พร์ ความรู้และจัดอบรมระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อที่จะส่งเสริมเจตนาرمณ์และหลักการของสหประชาชาติ

(2) มหาวิทยาลัยแห่งนี้จะมุ่งมั่นวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นความด้วยของมนุษยชาติ เกี่ยวกับการพัฒนาและเกี่ยวกับสวัสดิการโดยทั่วไป

(3) เรื่องที่จะทำการวิจัยควรเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ เช่น การอยู่ร่วมกันของคนต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม ความสัมพันธ์โดยสันติภาพระหว่างประเทศทั้งหลาย การดำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากร การวิจัยค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ขั้นมูลฐานและการนำไปประยุกต์และคุณค่าที่อำนวยความสะดวกต่อการส่งเสริมคุณภาพของชีวิตมนุษย์

(4) มหาวิทยาลัยสหประชาชาติจะเผยแพร่ความรู้จากการค้นคว้าให้กับรัฐบาล

(5) มหาวิทยาลัยจะยึดครรลองแห่งกฎบัตรสหประชาชาติและธรรมนูญขององค์กรยูเนสโก

(6) จะประสงค์หลักในการวิจัยและการฝึกอบรมคือ เพื่อให้มีการเดิบโตทางวิชาการ โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา

(7) ในการฝึกอบรมระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยจะพยายามเพิ่มพูนประสิทธิภาพให้ผู้ศึกษาได้ขยายความกว้างแห่งความรู้และกระจายความรู้ให้เพร่หลายยิ่งขึ้น

30.4 สถานภาพและการบริหาร

มหาวิทยาลัย ยู.อี.น.ยู. เป็นหน่วยงานที่ขึ้นอยู่กับสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ โดยมีสิทธิ์ สถานภาพและข้อยกเว้นต่าง ๆ ดังปรากฏในมาตรา 104 และ 105 แห่งกฎหมายสหประชาชาติ

สำหรับนโยบายและอำนาจสูงสุดในการบริหารอยู่กับสภามหาวิทยาลัย กรรมการของ สภามาจากตัวแทนของหลายประเทศ โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 24 คน และอธิการบดีเป็นกรรมการ โดยตัวแทน อธิการบดีเป็นผู้บริหารกิจการของมหาวิทยาลัย

การแต่งตั้งอธิการบดีกระทำโดยเลขานุการขององค์กรสหประชาชาติ อธิการบดีมีผู้ช่วย คือรองอธิการฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและ พัฒนา และรองอธิการบดีฝ่ายโครงการในเรื่องการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

30.5 การเงิน

มหาวิทยาลัยสหประชาชาติแบ่งเงินที่สนับสนุนออกเป็นสองประเภท คือ เงินกองทุน ที่เก็บไว้ใช้ hadnok (endowment) และเงินช่วยเหลือเฉพาะโครงการ ได้มีการตั้งเป้าหมายไว้ว่าเงินในกองทุนนี้จะมี 500 ล้านเหรียญสหรัฐ คือ ประมาณ 15,000 ล้านบาทเศษ แหล่งเงินทุน คือ การบริจาคจากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ หรือจากมูลนิธิหรือองค์กรอื่น ๆ การจัดตั้ง กองทุนนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันให้มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ได้โดยมีความอิสระและความคล่องตัว

สำหรับเงินช่วยเหลือเฉพาะโครงการเป็นเงินที่นำมาใช้ในการทำวิจัยหรือในการพิมพ์ หนังสือของสถาบัน หรือเพื่อกิจการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

30.6 การดำเนินการโดยตั้งข่ายแห่งสถาบัน

ยู.อี.น.ยู. ดำเนินงานโดยผ่านสถาบัน 2 ประเภท ได้แก่ สถาบันของมหาวิทยาลัยโดยตรง (incorporated institutions) และ สถาบันร่วมมือ หรือ สถาบันสมทบ (associated institutions)

ส่วนใหญ่ของการดำเนินงานผ่านสถาบันสมทบ สถาบันดังกล่าวดำเนินงานร่วมกับ มหาวิทยาลัยสหประชาชาติเป็นโครงการ ๆ ไปในขณะนี้มีโครงการหลักอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ โครงการ (ต่อต้าน) ความ飢โหย, โครงการพัฒนามนุษย์และสังคม และโครงการในเรื่องการใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

โครงการแต่ละประเภทจะดำเนินการในชั้นปฏิบัติโดยสถาบันสมทบที่เกี่ยวข้องสำหรับ นโยบายนั้น มหาวิทยาลัยสหประชาชาติเป็นผู้กำหนด

30.7 โครงการแรก : การต่อต้านความ飢โหย

โครงการต่อต้านความ飢โหย (World Hunger Program) มีสถาบันที่ให้ความร่วมมือ (หรือเป็นฝ่ายปฏิบัติการ) ให้มหาวิทยาลัยสหประชาชาติมีด้วยกัน 3 แห่ง ได้แก่ สถาบันโภชนาการ

แห่งอเมริกากลาง อัญชลีปานามา ณ กรุงกัวเตมาลา สถาบันกลางเพื่อการวิจัยทางเทคโนโลยีเกี่ยวกับอาหาร ณ รัฐไมซอร์ ประเทศอินเดีย และศูนย์โภชนาการแห่งพิลิปปินส์ ณ กรุงม尼ลา ในต้นปี ค.ศ. 1977 มีนักวิจัยของ ยู.เอ็น.ยู. จาก 12 ประเทศ กำลังศึกษา ณ สถาบันดังกล่าว

เรื่องที่ศึกษาขณะนี้คือ ความต้องการทางโภชนาการของมนุษย์และการสนองความต้องการ การอนรักษ้อาหารหลังการเก็บเกี่ยว เป้าประสงค์ทางอาหารและการโภชนาการในแผนพัฒนาชาติ

นอกเหนือจากศูนย์ 3 แห่ง ดังกล่าว “ได้มีความพยายามที่จะจัดให้มีศูนย์เพิ่มเพื่อที่ผู้ได้รับทุนจาก ยู.เอ็น.ยู. จะไปทำการค้นคว้าวิจัยได้”

การให้ทุนวิจัยเพื่อศึกษาเรื่องเร่งด่วนมี 6 โครงการด้วยกัน รวมทั้งที่คณภาพพยาสตร์มหาวิทยาลัยทิดล ในเรื่องการเป็นโรคเรื้อรังและความต้องการโปรดีนของผู้ใหญ่

30.8 โครงการที่สอง : การพัฒนามนุษย์และสังคม

โครงการนี้อยู่ในความรับผิดชอบของรองอธิการบดี ซึ่งเป็นชาวญี่ปุ่น ความหมายของ การพัฒนามนุษย์และสังคมคือ “การแสวงหาวิธีการที่สามารถช่วยตัวเองได้ในการสนองความจำเป็นหรือปัจจัยแห่งชีวิตมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นในด้านรัตถหรือไม่ใช่วัตถุ” เดิมที่เดียวการพัฒนามุ่งไปในทางเศรษฐกิจ แต่เริ่มเปลี่ยนทิศทางไปในทางการพัฒนาความเป็นมนุษย์ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความอุปนิสัยที่ไม่อ่อนโยน ได้เป็นเงินตรา รวมทั้งการสร้างสังคมที่น่าอยู่

ประเด็นที่สนใจศึกษาและแก้ไขปัญหา คือ ในด้านสิ่งแวดล้อมเป็นพิษหรือผลกระทบ (พอลลูชัน, pollution) รวมทั้งปัญหาสังคมต่าง ๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจการพัฒนาในความหมายที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

โครงการใหญ่ในด้านการพัฒนามนุษย์และสังคมของ ยู.เอ็น.ยู. มีด้วยกัน 3 โครงการ โครงการที่หนึ่ง ได้แก่ การวิจัยในเรื่องจุดประสงค์ กระบวนการและเครื่องชี้ของ “การพัฒนา” ผู้ที่จะทำการวิจัยคือหน่วยงานที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่โดยให้เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับสถาบันศึกษา การพัฒนาที่กรุงเจนีวา

โครงการที่สองได้แก่ การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อเมือง หน่วยงานที่จะเป็นฝ่ายดำเนินการและประสานงาน คือ “สถาบันมารค” (Marga Institute) ในประเทศครีลังกา สถาบันนี้ชื่อว่า “มารค” ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันในภาษาไทย

โครงการที่สามได้แก่ การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับระบบทางชีวิตชนบท โครงการนี้จะอยู่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิแห่งหนึ่งในอาร์เจนตินา

30.9 โครงการที่สาม : การใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

โครงการนี้อยู่ภายใต้ร่องอธิการบดีฝ่ายนี้โดยเฉพาะ ผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายนี้เริ่มรับตำแหน่งซึ่งว่ารองอธิการบดีคนอื่น ๆ โครงการนี้ดังต่อไปนี้ เช่น

1. สภาพแวดล้อมสำหรับการพัฒนาชนบทในเขตต้อนที่เปียกชื้น
2. การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาบริเวณที่แห้งแล้ง
3. การใช้ที่ดินที่คุณภาพดีเพื่อการเกษตรกรรม
4. การจัด:inline เรื่องทรัพยากรน้ำ
5. วิถีชีวิตที่จะใช้ทรัพยากรน้อยลง
6. การใช้แหล่งพลังงานใหม่ ๆ เช่น พลังงานจากแสงอาทิตย์ เป็นต้น
7. การวางแผนนโยบายและเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ

สำหรับโครงการที่จะดำเนินการก่อนคือ 1, 2, และ 6

วัตถุประสงค์ของโครงการในด้านทรัพยากร ก็คือการใช้ประโยชน์จากความรู้ที่มีอยู่ การวิจัยเพื่อหาความรู้ใหม่ๆ ที่จะเป็นเช่นกัน แต่เนื่องจากเวลาไม่น้อย จึงจะมุ่งหนักไปในทางรวม และประยุกต์ผลงานวิจัยที่ได้ทำไว้แล้วเพื่อส่งเสริมให้นำมาใช้ให้ได้ผล ผลขั้นสุดท้ายคือให้ได้ มาชีวิธีการที่จะทำให้ได้ 3F ใหญ่ ๆ คือ food, fibre, and fuel แต่วิธีการจะต้องเป็นในรูปที่ไม่ได้ก่อให้เกิดผลเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม

30.10 ความเคลื่อนไหวใหม่

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้มีการแต่งตั้งอธิการบดีคนที่ 2 ซึ่งเป็นชาวอินโดนีเซีย ชาวอินโดนีเซีย ผู้นี้มีชื่อเสียงในฐานะที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางแผน และมีบทบาททางการเมือง การปกครอง ในอินโดนีเซีย อีกทั้งเป็นนักการศึกษาที่มีชื่อเสียง ชื่อของเขาก็คือ สุชาติ โมโก (Soejatmoko) เขาได้รับรางวัลแม็กไซไซไปเมื่อประมาณปี 1978

อธิการบดีใหม่ผู้นี้ได้เริ่มให้มีการทำแผนใหม่ ซึ่งเป็นแผนระยะกลาง โดยมีการปรับปรุง แผนเดิม สำหรับแผนระยะกลางนี้มีด้วยกัน 5 หัวข้อใหญ่ ๆ ได้แก่

1. บทบาทของรัฐในกระบวนการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงระดับโลก
2. การสำรวจและวางแผนในการจัดตั้งสถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนโยบายเศรษฐกิจระดับโลก
3. การพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับเรื่องอาหารและพลังงาน ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กันอย่างมาก

31. งบประมาณของสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบทวนมหาวิทยาลัย

ส่วนราชการ	พ.ศ. 2526	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2529
ยอดรวม	5,068,237,620	5,291,544,000	5,288,500,000
1. สำนักงานปลัดทบทวน	67,588,100	74,283,100	73,400,000
2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	920,952,300	984,077,800	970,300,000
3. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	336,337,500	352,580,700	355,200,000
4. มหาวิทยาลัยขอนแก่น	42,345,800	427,149,700	408,400,000
5. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	659,203,300	628,987,600	624,300,000
6. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	212,908,840	218,482,900	262,300,000
7. มหาวิทยาลัยมหิดล	992,754,080	1,083,511,800	1,071,600,000
8. มหาวิทยาลัยรามคำแหง	144,267,000	147,438,000	152,100,000
9. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	233,194,400	239,779,800	269,200,000
10. มหาวิทยาลัยศิลปากร	118,435,100	136,243,500	138,600,000
11. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	480,594,500	463,485,600	499,800,000
12. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	69,647,800	97,148,600	80,200,000
13. สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้	72,886,400	65,171,000	43,000,000
14. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า	291,580,000	326,358,200	108,300,000
15. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า (ธนบุรี)			82,500,000
16. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า(พระนคร)			99,600,000
17. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	44,434,500	46,845,700	49,800,000

32. Bibliography

1. Brim, O.G. Sociology and the Field of Education. New York: Russell Sage Foundation, 1958.
2. Brookover, W.B. A Sociology of Education New York : American Book Company, 1955.
3. Brown, Francis J. Educational Sociology. 2nd ed., Tokyo: Charles E. Tuttle. 1961.
4. Gross, N. "The Sociology of Education" in R.R. Merton, et al (eds.). Sociology Today. New York: Basic Books, 1959, pp. 128-152.
5. Halsey, A.H., et al (eds.) Education. Economy and Society. New York: Free Press of Glencol, 1961
6. Lieberman, M. *Education* as a Profession. Englewood Cliffs: N.J : Prentice-Hall, 1956.

บรรณานุกรม

1. พระราชวรรณี (ประยุทธ์ ปัญตุโถ). ทางสังคมกognition การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530
2. วิจิตร ศรีสะอ้าน, การอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ, วัฒนาพาณิช, 2518
3. ฤดีมน เรืองศิริ, สังคมวิทยาทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518
4. Francis Brown. *Educational Sociology* and ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1961.
5. Banphot Virasai, ed. *Development of Higher Education in Southeast Asia: Challenges for Tomorrow*. Singapore : RIHED, 1977.